

92
~~ΦΟΥ~~

Αναίρεση βυλοφωλίας
κατά τη σιμορική φούρα.

92
ΦΟΥ

ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΣ

ΚΑΤΑ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΦΟΥΜΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΗΣ

ΕΝ ΤΗ: “ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ,,

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΙΣΗ:

Υπό

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΡΙΑΡΗ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 24^η ΠΡΟΔΟΣ, Ε. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

—
1902

ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΣ

ΚΑΤΑ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΦΟΥΜΗ

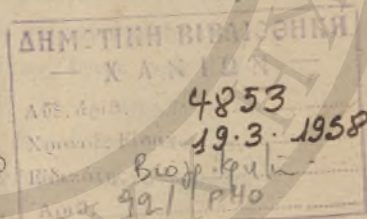
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΗΣ

ΕΝ ΤΗ: "ΙΣΤΟΡΙΑ: ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ,,

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΗ: ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΙΣΗ:

Υπό

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΡΙΑΡΗ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ἰ. Η. ΠΡΟΣΔΟΣ, Ε. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

—
1902

Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ

Ἐν τῷ ἄρτι δημοσιευθέντι ἔργῳ ὑπὸ τῶν κ. κ. Παναγιώτου καὶ Ἀριστείδου Κιάρη, ὅπερ ἐτίτλοφρήθη «Ἱστορία τῆς Κρήτης», μετὰ τὴν ἀφήγησιν, ἐν σελίδι 55, τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων σφαγῆς 70 Χριστιανῶν τοῦ χωρίου Κακοδικίου Σελίνου, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἀπαντᾷ ἡ ἐξῆς ὑποσημείωσις.

«Ἡ θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Φραγγιουδάκη, ὡς ἐκ θαύματος διασωθεῖσα καὶ ζῶσα ἔτι καὶ σήμερον, σύζυγος δὲ κατόπιν γενομένη τοῦ Σελινιώτου Ἀναγνώστου Παπαδογεωργάκη ἢ Γεωργιάδου διηγείται, ὡς ἤκουσε, τὴν σφαγὴν ταύτην, ἀποδίδουσα τὴν αἰτίαν τῆς σφαγῆς εἰς τὸν Σελινιώτην, Φούμην ὄστις, Τουρκόφιλος ὢν, ἀφ' οὗ προέτρεψε τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐγκλήματος, ἵνα μὴ συμπεριληφθῇ μετὰ τῶν θυμάτων, ἔφερε πρὸς διάκρισιν ἐπίκρανον μέλαν (κουκοῦλαν) ἐξ ἧς οἱ ἐπιζήσαντες μετωνόμησαν αὐτὸν Μαυροκούκουλον. Καὶ ἑτέρα γυνὴ ἡλικίας 110 ἐτῶν ζῶσα ἔτι, Μανίνα καλουμένη, ἐκ τοῦ χωρίου Καμάρια διηγείται τὰ αὐτά».

Ἡ ἐν Κακοδικίῳ Συνέλευσις τῆς 21 Ἰουλίου 1902

Ἄμα ἔλαβον γνῶσιν τοῦ ἐν λόγῳ δημοσιεύματος ἀπεστείλα ἀνοικτὴν ἔντυπον ἐπιστολὴν μου, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13 Ἰουλίου 1902 πρὸς τοὺς κατοίκους Κακοδικίου Σελίνου ἀνακοινουμένην καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς κατοίκους Σελίνου ἐν ᾗ, χαρακτηρίζων τοῦτο ὡς δεινὴν ὕβριν καὶ συκοφαντίαν, ἧς τὴν

ἀναίρεσιν θὰ ἀπῆται ἡ οἰκογένεια Φούμη ἐπέλεγον τὰ ἐξῆς :

Ἄλλ' ὅπως δυνηθῶμεν εὐλόγως καὶ δεδικοιολογημένως νὰ ζητήσωμεν παρὰ τῶν αὐτουργῶν ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς πρέπει νὰ μαρτυρήσητε προηγουμένως περὶ τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς σφαγῆς τῶν Κακοδικιανῶν προγόνων πάντων ὑμῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τὸ 1823 (ἐσφαλμένως ἀντὶ 1822) καὶ περὶ τοῦ ἂν τὸ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος δημοσίευμα ἔχῃται ὑποστάσεώς τινος. Εὐτυχῶς εἰς τὸ χωρίον μας ζῶσιν ἄνδρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἄλλὰ καὶ κανεὶς ἂν δὲν ἔζη, αἱ γυναῖκες, θυγατέρες καὶ ἀδελφαὶ τῶν θυμάτων πᾶσαι σχεδὸν ἐπέζησαν, παρέδωκαν δὲ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ κατὰ τὴν σφαγὴν ἐκείνην. Εἶσθε πάντες ἀπόγονοι τῶν φονευθέντων καὶ ἂν ἐγνώριζεν ἡ συκοφαντηθεῖσα οἰκογένεια ὅτι ἡ ἀποδιδομένη εἰς ἓν μέλος αὐτῆς ἀποτρόπαιος πράξις ἦτο ἀληθής, δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ζητήσῃ παρ' ὑμῶν νὰ ψευδομαρτυρήσητε ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ θῆθεν σφαγῆς τῶν γονέων καὶ πάππων ὑμῶν. Δὲν ζητοῦμεν παρ' ὑμῶν ἔλεον καὶ οἶκτον, ἀλλ' αὐστηρὰν δικαιοσύνην. Ὁρισμένως ἐπικαλούμεθα τὴν μαρτυρίαν ὑμῶν ἐπὶ τῶν ἐξῆς γεγονότων :

1) Ἄν γνωρίζετε ἢ ἠκούσατε ὅτι ὁ μακαρίτης πάππος ἡμῶν Κωνστ. ἢ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μυροκούκουλος ἐνέχεται εἰς τὴν ἀποδιδομένην αὐτῷ πρᾶξιν.

2) Ἄν οὗτος διετελεῖ σύγγαμβρος τοῦ στρατάρχου τῆς Κρήτης ἀειμνήστου Ἰωάννου Χάλη, ὅστις εἶχεν εἰς νόμιμον γάμον τὴν Εἰρήνην Βογιατσοπούλαν ἢ Ζερβοῦ ἀδελφὴν τῆς μητρὸς τοῦ πατρὸς μου Μαρίας Βογιατσοπούλας ἢ Ζερβοῦ.

3) Ἄν ὁ ὄπλαρχηγὸς τοῦ 1821 Παναγιώτης Ζερβὸς ἢ Βογιατσοῦ ἦτο ἀδελφὸς τῶν εἰρημένων Μαρίας καὶ Εἰρήνης Ζερβοῦ ἢ Βογιατζῆ.

4) Ἄν ὁ Ἱερομόναχος Μάξιμος Φούμης ἐφόνευσεν, ἀμυ-

νόμενος, τὸν πρῶτον ἐν Σελίνῳ φονευθέντα ὑπὸ χριστιανῶ
τουρκῶν Μεμενιδῶν συνεπέλα τοῦ ὁποίου ἢ μὲν περιουσία του
κατεστράφη καὶ ἐδημεύθη, οὗτος δὲ ἔφυγεν ἐκ Κρήτης καὶ
δὲν ἐπέστρεψε πλέον.

5) Ἄν ὁ πάππος μου Ἄναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Μ.
Φούμης συνεπλάκη, ἔριψε χαμαὶ καὶ ἀφώπλισε τὸν σούμπα-
σιν Κανισκάδου ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθη καὶ οὗτος νὰ
φύγη ἐκ Κρήτης καὶ νὰ μένη ἐξόριστος ἐπὶ 5 ἔτη, ἐπιστρέ-
ψας δὲ ἔφερε μαύρην κουκούλαν καὶ μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν
τῶν Τουρκῶν νὰ φέρωσιν οἱ Χριστιανοὶ κόκκινα φέσια, ἐξ οὗ
καὶ ἀπεκλήθη Μαυροκούκουλός.

6) Ἄν ὁ αὐτὸς Ἄναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Μ. Φούμης
ἦτο θεῖος τοῦ γνωστοῦ ἥρωος Κωνσταντῖνου Δεδόγα διατε-
λέσαντος ἀρχηγοῦ καὶ προέδρου τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνε-
λεύσεως τοῦ 1866 καὶ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τοῦ
1878 καὶ πατὴρ τοῦ γενναίου ὀπλαρχηγοῦ Εὐθυμίου Δε-
δόγα τοῦ πεσόντος ἐνδόξως κατὰ τὸ 1897 ἐν τῇ πολιορκίᾳ
τῆς Κανδάνου.

7) Ἄν ὁ εἰρημένος πάππος μου εἶχε γαμβρὸν τὸν ὀπλαρ-
χηγὸν Ἰωάννην Καλογεράκη, ἦτο δὲ ἐξάδελφος τοῦ Ἰω-
άννου Φούμη, τοῦ γενάρχου τοῦ ἐτέρου κλάδου τῆς οἰκογε-
νείας Ἰωάννου Φούμη, ὅστις ἐγέννησε τὸν γνωστὸν ὀπλαρ-
χηγὸν Κακοδικίου Ἄναγνώστην Φούμην ἢ Κωνσταντουδάκη
τὸν ἐπικληθέντα Σπινιώτην, ὅστις εἶχεν εἰς νόμιμον γάμον
τὴν κόρην τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἥρωος Ἀρχηγοῦ Ἰκκώβου Κουμή.

8) Τὸ συκοφαντικὸν δημοσίευμα, σατανικῶς διεστραμμέ-
νον τὴν φράσιν, ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ὁ μακαρίτης πάππος
μου ἐπέζησε τῆς σφαγῆς καὶ ὅτι ἔφερε πρὸς διάκρισιν ἐπί-
κρανον μαῦρον (κουκούλαν) ἐξ ἧς οἱ ἐπιζῶντες μετωνόμασαν
αὐτὸν Μαυροκούκουλόν. Εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ οὗτος ἐφονεύθη
μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κάτωθι τῆς συνοι-

κίας Παπαδιανὰ Κακοδικίου, πολλάκις δ' οἱ γέροντες τοῦ χωρίου ἔδειξαν εἰς ἐμὲ τὴν καρυὰν τῆς Γαυγιωτογιάννεας κάτωθι τῆς ὁποίας ἐφονεύθη καὶ ἠκρωτηριάσθη. Καὶ τούτου τὴν βεβαίωσιν ἐπικαλούμεθα.

Ἐπίσης ἐπικαλούμεθα καὶ τὴν βεβαίωσιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἅπανα ἡ οἰκογένεια τοῦ Κωνσταντίνου ἢ Ἀναγνώστου Μ. Φούμη ἀποτελουμένη ἀπὸ 26 ἄτομα, ὡς καὶ αἱ ἕτεραι οἰκογένειαι τοῦ Ἰωάννου καὶ Γεωργίου Φούμη καὶ ἡ συγγενῆς οἰκογένεια Κ. Δεβόγα ἀπώλοντο »ατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἡμέραν πλὴν τοῦ πατρός μου, τοῦ Ἀναγνώστου Ἰ. Φούμη Σπινιώτου ἡλικίας 2—3 ἐτῶν, τοῦ Κωνσταντίνου Δεβόγα ἡλικίας 8—10 ἐτῶν καὶ τοῦ Γεωργίου Φούμη ἡλικίας 6—7 ἐτῶν ἀποθανόντος κατόπιν εἰς Πελοπόννησον καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν αἵτινες καὶ ἠχμαλωτίσθησαν».

Τῆ 21 Ἰουλίου 1902, συνεπέα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς μου ἅπαντες οἱ κάτοικοι Κακοδικίου καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν λοιπῶν χωρίων τοῦ δήμου Κανδάνου ὡς καὶ τῶν δήμων Παλαιοχώρας καὶ Καμπανοῦ Σελίνου εἶχον συναθροισθῆ εἰς θέσιν Μπειλίτικα Κακοδικίου.

Μεταξὺ τῆς σεμνῆς ὁμηγύρεως διεκρίνετο ὁ Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Σελίνου μετὰ τῶν ἐφημερίων Κακοδικίου, Πλεμενιανῶν, Βλυθειᾶ καὶ Κἀδρους, ὁ Δήμαρχος Κανδάνου μετὰ τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου, πάντες οἱ εἰδικοί πάρεδροι Κακοδικίου καὶ πολλοὶ τῶν ὄπλαρχηγῶν, πρῆψαν πληρεξουσιῶν καὶ προκρίτων Σελίνου, ἐν οἷς καὶ γέροντες σχεδὸν ἑκατοντούτεις καὶ ἀσθενεῖς κομισθέντες ἐπὶ φορεῶν.

Ἡ συνεδρίασις ἐσκοπεῖτο νὰ γείνη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαῆλ (Ἀστρατήγου) ἀλλ' ὁ ἐν Κανδάνῳ ἐδρεύων Σταθμάρχης τῆς Χωροφυλακῆς ἀνθυπασπιστῆς κ. Πιεδεμόντε Νικόλαος ἐλθὼν ἐνωρὶς μετ' ἀποσπάσματος Χωροφυλάκων, ἀνεκοίνωσεν ὅτι, ὡς ἔχει κοινο-

ποιηθῆ ἐπισήμως, ἀπαγορεύονται αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις ἐπομένως ἀπαγορεύει καὶ τὴν μελετωμένην τοιαύτην. Οἱ συνελθόντες, θέλοντες νὰ δεῖξωσι τὸν πρὸς τὰς ἀρχὰς σεβασμὸν τῶν, εἰ καὶ μὴ συμφωνοῦντες ὡς πρὸς τὸ νόμιμον τῆς ἀπαγορεύσεως, μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὴν διὰ Σχολὴν προωρισμένην εὐρεῖαν αἰθουσαν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Παπᾶ Στυλιανοῦ Λουπασάκη. Οἱ μὴ χωροῦντες ἐν αὐτῇ ἔστησαν ἔξωθι αὐτῆς ἐπλήρωσαν δὲ καὶ τὴν παρακειμένην μικρὰν πλατεῖαν τῶν Μπεϊλίτικων. Ἐν τῇ ὡς εἴρηται αἰθούσῃ διεξήχθη ἡ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ὑποθέσεως ἀνάκρισις.

Ἡ ἐν Σελίῳ κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος 1821

Ἡ οἰκογένεια Φούμπ

Ὅπως ὁ ἀναγνώστης δυνηθῆ ἀσφαλῶς νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς διεξαχθείσας ἀνακρίσεις καὶ λοιπὰς ἀποδείξεις, ἅς τινὰς πάσας κατωτέρω παρατιθέμεθα, ἀναγκαῖον κρίνω νὰ ἐκθέσω διὰ βραχέων τὴν κατάστασιν ἐν ἣ εὕρισκετο ἡ Ἐπαρχία Σελίῳ καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν ὑφ' ἣν διετέλουν οἱ κάτοικοι Κακοδικίου κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1822 ὀπότε ἐφνεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

«Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 οἱ Μωαμεθανοὶ τῆς Κρήτης, (ἀναφέρει ὁ Γ. Παπαδοπετράκης ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ σελ. 186) ἦσαν ἀριθμητικῶς ὑπέρτεροι, μαχιμώτεροι, ἄγριοι καὶ αἰμοβόροι, ὡς οὐδαμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ δὲ χριστιανοὶ ὄλως καταβεβλημένοι, περίτρομοι, ἄνευ ὅπλων καὶ λοιπῶν ἐπιτηδεῶν, καὶ ἐν γένει ἐστερημένοι παντὸς θάρρους ὥστε, ἄνευ τῶν Σφακιανῶν ἢ ἐξέγερισις ἦν ἀπραγματοποιήτος. Ἄλλο κέντρον ἐλευθέρας ἐργασίας ἐν Κρήτῃ δὲν ὑπῆρχε».

Ἄλλ' ἡ θέσις τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Σε-
λίνου ἦτο χείρων, ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας ἐπαρχίας.

«Οἱ Σελινιώται, ἀναφέρει ὁ Κριτοβουλίδης, (σελ. 74 καὶ 75.
Ἀπομνημονευμάτων τοῦ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος πο-
λέμου τῶν Κρητῶν) οἱ μόλις πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν Τουρκισθέντες
ἦσαν οἱ ἀνδρειώτεροι τῶν λοιπῶν Τούρκων τῆς Κρήτης,
προσέτι καὶ οἱ μᾶλλον εὐρωστοί, ὠκύποδες καὶ οἱ ἐπιτηδειό-
τεροι πολεμισταί, διότι οἰκοῦσι καὶ αὐτοὶ ἐπίσης ὄρεινους
καὶ τραχεῖς τόπους, ὡς οἱ γείτονες αὐτῶν Σφακιανοὶ καὶ οἱ
ὄρεινοὶ Κυδωνιάται, ἔχοντες θέσεις ἐπικαίρους παρομοίας καὶ
ἰσχυράς. Ἐπερειδόμενοι λοιπὸν εἰς ταῦτα τὰ φυσικὰ πλεο-
νεκτῆματα ὑπερήσπιζον φιλοτίμως τὸν ὄχυρόν τόπον των.»

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὀλί-
γων μόνον χωρίων τοῦ Σελίνου οἱ κάτοικοι ἠδυνήθησαν νὰ
ἐπαναστατήσωσι, ἐν τοῖς πρώτοις οἱ ριζίται καὶ ὑψιδιαιτοὶ
κάτοικοι αὐτοῦ ὡς οἱ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ Ἐπάνω-χωρίου
καὶ τὸ διαμέρισμα ἐν γένει Λάκκου Ζωγράφου. «Ἡ παρου-
σία, ἀναφέρει ὁ Κριτοβουλίδης (σελ. 75—76), τοῦ Φραγγιά
Τσισκάκη (ἐκ Βληθεῖα) ὅστις κατὰ πρῶτον εἶχεν ὑψώσει ἐπὶ
λόφου, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς Ἐπαρχίας, ἐπαναστατικὴν
σημαίαν, εἴλκυσε πρὸς ἑαυτὸν πολλοὺς τῶν ὄσοι μάλιστα
ἦσαν ἐλεύθεροι οἰκογενειακῶν φροντίδων, ὅθεν καὶ προσήλ-
θον πρὸς αὐτὸν παρευθὺς ὁ Σήφης Δρακάκης (γράφε Τρακά-
κης) ἐκ τοῦ χωρίου Κακοδικίου, ὁ Ἰωάννης Πεντάρης ὁ καὶ
Πενταρογιάννης ἐκ τοῦ χωρίου Ἁγίας Εἰρήνης καὶ ὁ Ἰωάν-
νης Παπαδάκης καὶ Παπαδογιάννης ἐκ τοῦ χωρίου Πελεκά-
νου ἄνδρες γενναῖοι καὶ φιλοπόλεμοι.»

Μεταξὺ τούτων κατελέγοντο καὶ οἱ ὄπλαρχηγοὶ Ἰάκωβος
Κουμῆς ἐκ Σπίνας καὶ Παναγιώτης Βογιατσῆς ἢ Ζερβὸς ἐκ
Σφακοῦ Σελίνου. Αἱ πρῶται σπουδαῖαι πολεμικαὶ πράξεις
ἐν Σελίνῳ ἔλαβον χώραν κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου 1821.

αὐτῷ, γράφει ὁ Γ. Παπαδόπετρος (σελ. 257), πανταχόθεν ὄντων αὐθις περιωρισμένων τῶν πολεμίων, ὁ Τσελεπῆς καὶ ὁ Παναγιωτάκης ἐνόμισαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀπελευθερώσωσιν ἀπὸ τοῦς Τούρκους τῶν τὰς ἐπαρχίας Κισσάμου καὶ Σελίνου, τῶν ὁποίων οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι διηγεκῶς προσεκάλουν αὐτοὺς καὶ ὑπέσχοντο τὴν σύμπραξίν των. Συναθροίσας δὲ ὁ Τσελεπῆς περὶ τοὺς 1500 μυχητὰς Σφακιανούς καὶ Κυδωνιάτας, ἐκίνησεν, ἀρχὰς Δεκεμβρίου, κατὰ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ὁ δὲ Παναγιωτάκης διέταξε τοὺς ὄπλαρχηγούς Ἰ. Χίλην καὶ Παπαδαντρεαν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς Κυδωνιατῶν νὰ καταλάβωσιν ἀρομодίας θέσεις ὅπως παρακλώσωσι τοὺς Κισσαμίτας Τούρκους νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν τῶν Σελινιωτῶν».

Δυστυχῶς ὁ φόνος τοῦ Τσελεπῆ, συμβάντος τῇ 6 Δεκεμβρίου 1821 ἐν Σταυρῷ Κανδάνου, ἐπέφερε τὸ ναυάγιον τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν, οὐχὶ ὀρθῶς, τῶν δυσμοίρων Χριστιανῶν τοῦ Σελίνου εἰς τὴν ἀπόλυτον διάκρισιν τῶν τυράννων των, εἴτινες ἐγένοντο ὠμότεροι ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι καὶ οὗτοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιδρομὴν τῶν Σφακιανῶν· ἀληθῶς ὅμως οἱ λαθόντες μέρος 50—60 ἄνδρες εἰς τῶν χωρίων ἀγίας Εἰρήνης καὶ ἄλλων πλησιοχώρων δὲν ἐπανῆλθον πλέον εἰς Σέλινον ἀλλ' ἔμειναν διὰ παντὸς ἀγωνιζόμενοι μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τὴν ὄπλαρχηγίαν τοῦ Βασιλείου Τίσκου. (Παπαδοπέτρου σελ. 259).

Καὶ τοιαύτη μὲν ἦτο ἡ ἐν Σελίνῳ ἐν γένει κατάστασις κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς σφαγῆς τῶν κατοίκων Κακοδικίου. Ἡ δὲ θέσις τῶν τελευταίων τούτων ἦτο δεινότερα. Ἡ κοιλὰς ἡ ἀποτελοῦσα τὸ διαμέρισμα τοῦ Δήμου Κανδάνου τὸ καλούμενον Κακοδίκι, ἦτο πυκνῶς κατφυημένη ὑπὸ Τούρκων, ὀλίγοι δὲ σχετικῶς Χριστιανοὶ συγκατάφκουν μετὰ τούτων εὐρισκόμενοι καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὴν διάκρισιν των.

Πλὴν τούτου, πρὸς βορρᾶν μὲν τῆς κοιλάδος δεσπόζουσιν αὐτῆς ἡ Κάνδανος, κωμόπολις γνωστὴ διὰ τὰς κατὰ πάσας σχεδὸν τὰς ἐπαναστάσεις, ἐν αἷς καὶ τὴν τοῦ 1897, πολιορκίας τῶν ἐν αὐτῇ καταφευγόντων Τούρκων τοῦ Σελίνου καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἐρρωμένην αὐτῶν ἀντίστασιν, πρὸς ἀνατολὰς αἱ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπίσης κατεχόμεναι ὄχυραὶ θέσεις Σταυρὸς Στεφανόπετρα καὶ Ἀθηναῖς, πρὸς νότον δὲ τὰ τουρκικὰ χωρῖα Σπανιάκος Κάλαμος μετὰ τῶν ὄχυρῶν αὐτῶν πύργων.

Τὸ χωρῖον Παπαδιανὰ, ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς κοιλάδος καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ κείμενον, κατφυεῖτο, κατὰ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Φούμη.

Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρας κλάδους.

Α΄.) Τὴν οἰκογένειαν τοῦ προπάππου μου Παπᾶ Μιχαῆλ Φούμη.

Β.) Τὴν οἰκογένειαν τοῦ Χατοῦ Παπᾶ Κωνσταντίνου Φούμη μετὰ τῆς διακλαδώσεως τῆς οἰκογενείας Δεβόγα.

Γ.) Τὴν οἰκογένειαν Ἰωάννου Φούμη ἐξ ἧς κατάγεται ἡ οἰκογένεια Φούμη Σπινιώτου καὶ

Δ.) Τὴν οἰκογένειαν Τσανῆ Φούμη. Ἐκ τῶν αὐτῶν οἰκογενειῶν εἶλκον τὴν καταγωγὴν καὶ οἱ Μελέτιος Φούμης, Ἱερομόναχος, Μάξιμος Φούμης Ἱερομόναχος καὶ Παπᾶ Μάρκος Φούμης εἶτα δὲ γενόμενος Ἱερομόναχος καὶ ἐπικληθεὶς Μαρτιμιανὸς Φούμης. Ἐκ τῆς πληθύος ταύτης τῶν ἱερέων καὶ ἱερομονάχων ὠνομάσθη καὶ τὸ χωρῖον Παπαδιανὰ, ἡ δὲ ἐκεῖ κειμένη ἰδιοκτησία τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἀγίας Τριάδος εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφιέρωμα διαφόρων μελῶν τῆς ἐν λόγῳ οἰκογενείας ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τε τῆς βεβαιώσεως τῶν κατοίκων Κακοδικίου καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Τριάδι τῶν Τσαγγαρόλων Κώδικος ἐν ᾧ μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν ἀφιερωτῶν.

Πλὴν τῶν ἄνω μνησθέντων μειονεκτημάτων, ἔνεκεν

τῶν ὁποίων οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι Κακοδικίου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δράζωνται ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ὄπλων, ἢ οἰκογένεια Φούμη, ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ 1821, εἶχεν ὑποστῆ διττὴν δεινὴν δοκιμασίαν ἣτις κατέστησεν αὐτὴν ἐντελῶς ἀνίκανον νὰ δράσῃ.

Τοῦ Μαξίμου Φούμη ἱερομονάχου ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ καὶ τὸ ἀνδρικὸν κάλλος εἶχον ἐπισύρει τὸν φθόνον τοῦ Γιενιτσάρου Μουσταφᾶ Μεμενιὸ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, οἵτινες ἀπεπειράθησαν νὰ ἐξυβρίσωσι τὴν τιμὴν του (ξεγιβεντίσου) κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἐξετασθέντων γερόντων μαρτύρων. Οὗτος ἅμα τῇ ἀποπείρᾳ, διαφυγὼν τὰς χεῖρας τῶν δημίων του ὠπλίσθη καὶ ἐφόρευσε τὸν εἰρημένον Μεμενιόν, εἶτα δὲ κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα ὁπόθεν οὐδεμίᾳ πλέον περὶ αὐτοῦ ἐλήφθη εἰδήσις.

Ὁ φόνος οὗτος ἐγένετο πρόξενος διαρπαγῆς μὲν καὶ καταστροφῆς τῆς κινητῆς, δημεύσεως δὲ τῆς ἀκινήτου περιουσίας ἀπασῶν τῶν οἰκογενειῶν Φούμη. Ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν διεσώθη καὶ ἀπεδόθη εἰς αὐτάς, πολὺν χρόνον μετὰ ταῦτα, μόνον ὅ,τι οἱ λοιποὶ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσιν ἢ νὰ δηλώσωσιν ὡς ἴδιον. Τοιαύτη ἀγρία καταδίωξις ἐγένετο ὥστε τὰ πλεῖστα μὲν ἄρρενα μέλη τῆς οἰκογενείας Φούμη ἐξεπατρίσθησαν μετοικήσαντα εἰς τὴν νῆσον Τήνον, ὅπου καὶ νῦν ἔτι ζῶσιν ἀπόγονοι αὐτῶν, ἢ δὲ κόρη Ἀννέτα Φούμη αἰχμαλωτισθεῖσα ἐξισλαμίσθη. Ἐννοεῖται δ' ὅτι οἱ ἐκπατρισθέντες συναπεκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ ὀλίγα ὄπλα ὅσα κατεῖχεν ἡ οἰκογένεια.

Δὲν εἶχεν εἰσέτι συνέλθει ἡ οἰκογένεια ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ διωγμοῦ, ὅποτε ὁ πάππος μου Κωνσταντῖνος Μ. Φούμης, συμπλακεῖς μετὰ τοῦ Σούμπαση τοῦ Κονισκάδου Χασὰν Φορφῶνη ἀφώπλισεν αὐτὸν καὶ ἐδραπέτευσε, συνεπείᾳ τούτου, εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου διέτριψεν ἐπὶ τινὰ ἔτη, ἐπιστρέψας ὀλίγον

πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀφ' οὗ κατωρθώθη νὰ ἐξευ-
μενισθῇ ὁ προσβληθεὶς Γιαλίτσαρος διὰ νέας γενναίας περιου-
σιακῆς ἀφαιμάξεως, καὶ πάντοτε ἕκτοτε ὑποβλεπόμενος ὑπὸ
τῶν Τούρκων.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐν Κακοδικεῖω καὶ Σελίνω ἐν γένει κατά-
στασις, ὅποτε ἐπῆλθεν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τρομερὰ σφαγή.

Τὰ τῆς σφαγῆς ἀφηγεῖται ὡς ἐξῆς ὁ Κριτοβουλίδης
(σελ. 78).

«Εἶχον δὲ φονεύσει πρότερον οἱ Τούρκοι περὶ τοὺς ἐβδομή-
κοντα ἄνδρας γυναῖκας καὶ παιδιά εἰς τὸ χωρίον Κακοδικί
καὶ κατόπιν ἤρχοντο εἰς τὸ χωρίον Σιλαβοπούλαν τριακόσιοι
περίπου διὰ νὰ πράξωσι παρομοίας ὠμότητας, ἀλλ' ὁ Παπα-
δογιάννης μὲ ὀλίγους ἄνδρας προστυχῶν ἀντέκρουσε τὴν βίαν
ἐκείνην καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν διακαρτερήσας γενναίως τοὺς
κατηνάγκασε νὰ ἐπιστραφῶσι μὲ πολλὴν φθορὰν εἰς τοὺς
πύργους των »

Ἡ ἀφήγησις τῆς ἐν λόγῳ σφαγῆς κατὰ τὴν σχετικὴν
περικοπὴν τῆς ἀνεκδότου ἔτι ἱστορίας τοῦ σεβαστοῦ τέως
Γυμνασιάρχου κ. Β. Ψιλᾶκη, εὐμενῶς ἀνακοινωθεῖσάν μοι
ὑπ' αὐτοῦ, ἔχει ὡς ἐξῆς :

ΜΕΡΟΣ Γ'.

Ἡ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΚΡΗΤΗ

Σελ. 546

Ἡ κατάστασις ἐν τούτοις τοῦ Σελίνου, οὐ μόνον μετὰ τὴν
ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Σφακίων καὶ προέλευσιν
αὐτῶν μέχρις Ἀραδένης ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀφ-
φεντούλη καὶ τὸν θάνατον τοῦ Τσελεπῆ καὶ Χατζιδάκη, ἀπέ-
βαιεν ἀπελπιστικὴ, κινδυνεύοντας ὁσήμεραι παντός τοῦ τῆς
ἐπαρχίας Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ ἀπερίσταλτοι ἐκεῖνοι

ἐξωμόται αὐτῆς μένεα ἤδη πνέοντες κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ ἐν γένει στοιχείου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως, συνεννοοῦντο καὶ συνώμνουν περὶ παγγενοῦς ἀπωλείας, διαρπαγῆς, ληστείας καὶ αἰχμαλωσίας αὐτοῦ. Ἦδη ἀφ' ὅτου ἔμαθον τὰ ἐν Καλάμαις τῆς Πελοποννήσου (ἴρα ἐμπρ. σελ. 385) παρεσκευάζοντο ἀδιαλείπτως νὰ ἐπιπέσωσι, περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου (1822) κατήρξαντο τῆς ἀνάδρου αὐτῶν ὁμοφαγίας ἀπὸ τῆς κώμης Κακοδικίου.

Σφαγὴ ἐν Κακοδικίῳ καὶ τοῖς περιχώροις αὐτοῦ

Οἱ Κακοδικιανοὶ καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς (τῶν Πλεμενιανῶν, τοῦ Κάδρους τῶν Μαχιῶν, τοῦ Σφακοῦ, τῶν Κοπετῶν καὶ ἄλλων τινῶν ἀγροικιῶν) ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀγαθικῶν οἱ μᾶλλον εὐποροὶ καὶ ἐκ τούτου εὐαλωτότεροι, ἐνῶ οἱ πρὸς δυσμὰς καὶ οἱ τοῦ ἐπαρχιακοῦ τμήματος Πελεκάνου, ἀπορώτεροι, οἱ δὲ τοῦ Λάκκου Ζωγράφου καὶ οἱ ὀπισχωριανοί, καθ' ὃ Ριζῖται καὶ Ὑψιδίαιτοι μᾶλλον δυσκατάβλητοι. Ἐκ τούτου οἱ Κακοδικιανοὶ καὶ ἡσυχὸι διετέλουν καὶ ὑπεδείκνυον, καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι, εἰς τοὺς δημίους αὐτῶν, ὅτι δὲν συνεμερίζοντο τὴν πορείαν τῶν ἄλλων, διὸ καὶ πεποιθότες εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν, ἔπαθον δεινὴν συμφορὰν, πανωλεθρίαν σχεδόν. Καὶ πρῶτον μὲν αἴφνης ἀπήγαγον οἱ μισαιφῶνοι τὸν πρεσβύτερον τῶν, ἐν τῇ συνοικίᾳ Δρακουλιανῶν, ἀδελφῶν ὀπλοποιῶν Πέριδων μετὰ τῶν ἐργαλείων τῆς τέχνης τῶν ἐπὶ λόγῳ ἐπιδιορθώσεως τῶν ὄπλων αὐτῶν, εἰς Κάντανον, ἔπειτα ἐφόνευσαν ἓνα τῶν ἄλλων τριῶν ἀδελφῶν, κατηρήμωσαν τὴν συνοικίαν καὶ ἀπήγαγε καὶ αἰχμάλωτον τὴν σύζυγον ἐνὸς αὐτῶν ἀγριογιαντίταρος, ἐξ Ἀζωγιρῆ Ρισθάνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ καντίνα του παρέσχε τὰ μέσα καὶ ἐδραπέτευσεν ἐν νυκτί· μετὰ ταῦτα δὲ κατέσχον τὰ κτήματα αὐτῶν, συνεργούντων καὶ τῶν ἐκ Ροδοβανίου Ἄργυ-

ρομουρτάτιδων. Τούτων γενομένων, επέπεσαν πάντες, ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν πάντοτε τοῦ ἐξ Ἄζωγιρὲ ἀρχιαγῶ Καούρη, οἱ ἐν Κανδάνῳ συναθροιζόμενοι. Γιανίτσαροι καὶ ξεκουκούλωτοι κατὰ τῶν ἐτι ἀνυπόπτων διατελούντων κυρίως Κακοδικιανῶν καὶ κατεκρεούρησαν περὶ τοὺς 70 ἀδιακρίτως γένους καὶ ἡλικίας. Εἰς τὴν ἀραιῶς δὲ κατοικουμένην συνοικίαν αὐτῶν, τὰ Παπαδιανά, εἰσβαλόντες περὶ τὴν τρίτην μετὰ μεσονύκτιον ἔθυσαν καὶ ἀπώλεσαν, λυσσαδῶς ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ σημαίνοντος ἐν τῷ τόπῳ καὶ πολυψύχου οἴκου τῶν Φούμιδων. Τότε ἐφρονεῦθη καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἡ Ἀναγνώστης Φούμης, ὁ καὶ Μαυροκούκουλος ⁽¹⁾ ἀκούων, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ ἐκ Σφακοῦ διαπρεποῦς ἀγωνιστοῦ Παν. Ζερβοῦ, ἡ Μπογιατζάκη, μόλις διασωθείσης εἰς τὰ ὄρη τῆς συζύγου του Μαρίας, μετὰ τοῦ βρέφους υἱοῦ αὐτῆς Μιχαήλ, τοῦ νῦν Φούμη, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ὀμηλιεὺς ἐξάδελφος αὐτοῦ, Φούμης καὶ αὐτός, ἐπικληθεὶς δὲ Σπινιώτης, διότι ἐφυγαδεύθη καὶ ἀπεκρύβη εἰς τὸ χωρίον τοῦ Κουμῆ Σπιναν, λαβὼν καὶ σύζυγον ὑστερον τὴν θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἀρχηγοῦ Κουμῆ. ⁽²⁾ Ἐν τοῖς πρώτοις δὲ κατεσφάγη ἐνταῦθα καὶ ὁ Παπαφύμης, πατὴρ τοῦ διασωθέντος καὶ ὑστερον εὐπόρου γενομένου ἐν Κανδυλίῳ Τριπόλεως τῆς Πελοποννήσου υἱοῦ αὐτοῦ δημοδιδασκάλου Γ. Φούμη. Μόλις δὲ καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθησαν ἐκ Κακοδικίου παιδιὰ τινα ἀνήλικα ὑπὸ Τούρκου τινὸς ἐνδιαφερομένου, ἐγχεκλεισμένα ἐν τινι οἰ-

(1) Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἦν εἰς ἀδρόν, περιστατικόν, διότι ἐξαγκαλομένῳ τῶν Χριστιανῶν συνεχῶς ν' ἀλλάσσωσι χρῶμα καλύματος καὶ ζώνης, αὐτὸς ἐφόρει διηγεκῶς μαῦρον κουκούλι, ἐξ οὗ καὶ Μαυροκούκουλος ἐπωνομάζετο ὅρα ἐμπρ. σελ. 287, 1.

(2) Ὁ Φούμης οὗτος, ὁ καὶ Κωνσταντουδάκης, ὁ ἐπικληθεὶς ὡς ἀνωτέρω Σπινιώτης, διέπρεπεν ὑστερον καὶ δὴ ἐν τῇ μεγάλῃ τριετῇ τοῦ 1866 ἐπαναστάσει ὡς ὀπλαρχηγὸς Κακοδικίου καθ' ἃ δόξμεθα.

κίσκω πρὸς ἀπαγωγὴν εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ὀδηγηθέντα ὑπ' αὐτοῦ νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὰ Τεμένια καὶ εὐρωσι τοὺς ἰδι-
κούς των. Ἐπέπεσον δ' ὁμοίως καὶ κατὰ τοῦ Σφακοῦ ὅπου
ἔσφαξαν τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ ἔγκριτου ἐγγωρίου Δε-
βόγα, ἀνεψιοῦ τοῦ Κ. Φούμη μόλις σωθέντος διὰ δρομαίας
φυγῆς, ἐνῶ ἐσφάζετο ἐκεῖνος, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ καὶ
ὑστερον ἐνθέρμου πατριώτου καὶ ἀγωνιστοῦ γνωστοῦ ἡμῖν
Κ. Δεβόγα. (1) Προβαίνοντες δ' οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ λαμ-
προὶ ἄνθρωποι ὅπως χαιρετίσωσι καὶ τοὺς ἐν Κοπετιοῖς, ὅπου
τὰ Δασκαλιανά, καὶ ἡ Παπαδοφραγκιὰ δὲν εὐτύχησαν νὰ
εὐρωσι τὸν Ἰω. Τσιβουράκη ἔγκριτον ἐγγώριον, τοῦ ὁποίου
τὸν ἀνεψιόν, ἐξάκουστον σκοπευτήν, ὑπέβλεπον καὶ ἐφθόνουν,
διότι μεμονωμένοι ὄντες καὶ ὑποπτεύοντες συμφορὰν εἶχον
φύγει ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῶν Χριστουγέννων καὶ περιπλανώ-
μενοι μετὰ τῆς οἰκογενείας των ἐν σφοδρότατῳ καὶ χιονώδει
χειμῶνι καὶ φοβερᾷ στερήσει, εἶδον καὶ ἔπαθον νὰ προσφύ-
γωσιν εἰς ἀγίαν Εἰρήνην. Ἐνταῦθα μηδὲνα εὐρόντες, πάντων
καταφευγόντων εἰς τὴν κατερχομένην ἐκεῖθεν φάραγγα τοῦ
Λάκκου Ζωγράφου, ἀπεκρύβησαν πρὸς ὦραν εἰς τρώγλην τινα
καὶ εἶτα κατήλθον, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοί, εἰς Λάκκον Ζωγρά-
φου καὶ διέμενον εἰς Ἀγρηλὲν μέχρις οὗ ἔφυγον οἱ Τοῦρκοι,
ἐπὶ Τομπάζη, ἐκ Καντάνου. Οἱ ὠμοφάγοι ἐν τούτοις θῆρες
ἐκεῖνοι, μὴ κορεσθέντες, ἐπῆρχον-ο καὶ κατὰ τῶν πρὸς δυσμὰς
περὶ τοὺς τριακοσίους, ὅπως ἐπενέγκωσι παντελῶς καὶ ἐν
Σκλαβοπούλα καὶ ἀλλαχόθι ὄλεθρον, ὅτε παρατυχὼν ἐνεῖ ὁ
διαπρεπὴς ἀγωνιστὴς Παπαδογιάννης μετ' ὀλίγων ἄλλων μα-

(1) Τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τοῦ Κκοδικλοῦ ἤκουσα πολλάκις
ἐν Προνοίᾳ καὶ Τολῶ Νευπλίας, παῖς ὢν, ἀπὸ στόματος τῆς ἀναδό-
χου μου (σαντόλισσας) Εἰρήνης, χήρας τοῦ ἀργιστρατήγου τῆς Κρή-
της Ἰω. Χάλη, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Π. Ζερβοῦ ἢ Μπογια-
τζάκη λοχαγοῦ τῆς Β. Φάλαγγος.

χίμων ἀνδρῶν, ἀπέκρουσε τὴν λυσσωδὴ ἐκείνην ἐπιφορὰν, ἀντισχῶν γενναίως, ἐπὶ ὥρας, καὶ καταναγλάσας οὕτως αὐτοὺς νὰ ἐπιστραφῶσι, μετὰ πολλὴν φθορὰν, εἰς τὰ χωρία τῶν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Κάντανον τὴν ὁποίαν καὶ εἶχον ἤδη καταστήσει κοινὸν αὐτῶν ὀρμητήριον.

Ἐρ σε.λ. 278 ἐν ὕποσημ. 1.

Οὐ μόνον ὡς ἔμπροσθεν πολλάκις εἶπομεν (ὄρα πρὸ πάντων σε.λ. 60—63) ἦν ἠναγκασμένος (ὁ ραγιᾶς) καὶ ἂν ἀπέμενει εἰς αὐτὸν ἱμάς τις βιοποριστικὴ νὰ διάγῃ ἡμίγυμνος ἐκτετραχελισμένος καὶ ρακενύτος ἀλλὰ καὶ συνεχῶς διεκηρύττετο ἐπισήμως ὅτι πάντες οἱ ἄπιστοι (Γκλαούριδες) ὤφειλον, ἐπ' ἀπειλῇ καταστροφῆς ἐν παραβάσει, νὰ καλύπτωσι τὴν κεφαλὴν διὰ μέλανος καλύμματος (μαύρου κουκουλιού) ὅπερ κατὰ διαλείμματα ἐλησημονεῖτο καὶ πάλιν ἐτίθετο εἰς ἐνέργειαν κατὰ τὰς ἐκάστοτε φρενοτροπίας καὶ τὰς ἐκμιζητικὰς διαθέσεις τῶν πασσάδων, ἢ τῶν ἰσχυρῶν τιμαριούχων ἀγάδων. Πολλοὶ ἐν τούτοις τῶν Χριστιανῶν βυρυνόμενοι τὴν κωμικὴν ταύτην συχνάλλαγὴν διετέλουσαν διαρκῶς φέροντες τὸ μαῦρον τοῦτο κουκουλι καὶ ὡς σημεῖον διηνεκοῦς πένθους (καὶ τί πένθους!), μαυροκούκουλοι ἐκ τούτου ἐπωνομαζόμενοι ὡς ὁ τοῦ ἐν Σελίνῳ Μ Κωνσταντουδάκη ἢ Φούμη πατήρ, ἐξ οὗ οὗτος ὑποβλεπόμενος καὶ κατεγράφη τῷ 1822».

Οὕτως ἐκ τῶν οἰκογενειῶν Φούμηδων ἀριθμουσῶν ἐν ὄλῳ 33 ψυχὰς ἐσώθησαν μόνον οἱ ἑξῆς :

Μιχαὴλ Α. Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος καὶ ἡ μήτηρ του Μαρία.

Ἄναγνώστης Ι. Φούμης ἢ Σπινιώτης καὶ ἡ μήτηρ του. Γεώργιος Χατσῆ Παπαῖ Κωνσταντίνου Φούμη.

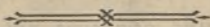
Κωνσταντῖνος Δεβόγας.

Ἐλένη Ἄναγνώστου Φούμη σύζυγος μετὰ ταῦτα Ἰωάν. Καλογεράκη.

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην προεισαγωγὴν, παραθέτων τὰ κείμενα τῶν ἐνεργηθειῶν ἀνακρίσεων καὶ λοιπῶν σχετικῶν ἐγγράφων, ἀφίνω εἰς τὴν κρίσιν παντὸς δικαίου καὶ ἀμερολήπτου ἀναγνώστου νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀληθείας ἢ μὴ τοῦ ἐν λόγῳ δημοσιεύματος.

Χρνία 28 Αὐγούστου 1902.

Κωνστ. Μ. Φούμης

ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΝΑΙΡΟΥΝΤΑ ΤΗΝ ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑΝ

Α΄.

Πιστοποιητικόν

Οἱ ὑποφαινόμενοι παρευρεθέντες σήμερον τὴν δεκάτην πέμπτῃν Ἰουλίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐνεακοσιοστοῦ δευτέρου ἔτους ἐν τῷ χωρίῳ Καμάρια καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Πετριανὰ ἐθέσαμεν ὑπὸ ἐξέτασιν τὴν Μανίαν Κοντεκοπούλαν (1) ἣτις ἐνώπιον ἡμῶν ἐδῆλωσεν ὅτι εἶνε ἑκατὸν ἐνός ἔτους. Κατόπιν ἠρωτήσαμεν αὐτὴν ἂν ἐνθυμεῖται τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, τὴν συμβῆσαν κατὰ τὸ 1823, ἐὰν γνωρίζῃ τὰ αἷτια τὰ ὅποια τὴν προεκάλεσαν καὶ ἐὰν γνωρίζῃ ὅτι ὁ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μυροκούκουλος συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν καὶ κατεπρόδωκεν τοὺς ὁμοχωρίους χριστιανούς, αὐτὴ ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς.

Οἱ Τοῦρκοι μοναχοὶ τῶν ἀπεφάτισαν καὶ ἐσκότῳσαν τοὺς Κακοδικιανούς· κανεὶς χριστιανὸς οὔτε τοὺς ἐπρόδωκεν οὔτε συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν. Δὲν ἄκουσα ποτέ μου νὰ ποθῇ ὅτι ὁ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μυροκούκουλος συνετέλε-

(1) Πρόκειται περὶ τῆς Μανίας ἧς τὴν μαρτυρίαν ἐπικαλεῖται ἡ Ἱστορία κ. Κριάριδων.

σεν εἰς τὴν σφαγὴν αὐτὴν οὔτε ἐδιηγήθηκα ποτὲ μου εἰς κα-
νένα τέθιο πρᾶγμα οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ τὸ διηγηθῶ ἀφοῦ δὲν
ἔγεινε τέθιο πρᾶγμα. Ἄκουσα γιὰ τὸ σάντολό μου τὸ Σφυ-
νορώλη (1) τὸν ὁποῖον θαρρῶ πῶς ἐλέγανε Μαρκουλή (καὶ μάλι-
στα κἀνὼ ἀμαρτία νὰ τὸ λέγω ἐπειδὴ ἦτονε σάντολός μου) ὅτι
τὴν ἡμέραν τῆς σφαγῆς ἐφώναζε εἰς τοὺς Τούρκους μὴ μὲ
σκοτώσετε μωρὲ γιὰτὶ ἐγὼ εἶμαι ὅπου σᾶς ἐπῆγα εἰς τὸν
Ὅμαλό, εἰ δὲ Τοῦρκοι τοῦ ἀπήντησαν θὰ σὲ σφάζουμε καὶ
σένα διότι ὅπως μᾶς ἐβαλες ἐμᾶς εἰς τὸν Ὅμαλό θὰ βάλῃς
καὶ τοὺς Ρωμηοὺς νὰ μᾶς σφάζουνε καὶ τότε τὸν ἐσφάζανε
καὶ τὸν ἴδιον. Περὶ τοῦ ἐρωτήματος ἐὰν ὁ Ἄναγνώστης Φού-
μης ἢ Μαυροκούκουλος συνετέλεσεν κατὰ τι, ἔστω καὶ ἐλά-
χιστον, εἰς τὴν σφαγὴν ἢ ἐὰν ἤκουσε ἢ ἐὰν εἶπέ ποτε εἰς
κανένα αὐτὴ ἢ ἴδια, ἠρωτήθη ἐπανειλημμένως καὶ ἐξάκις, πάν-
τοτε δὲ ἀπεκρίθη οὔτε ἐγένετο τέθιο πρᾶγμα οὔτε ἀκούσθηκε
οὔτε εἶπε εἰς κανένα ποτὲ τοιοῦτόν τι αὐτὴ ἢ ἴδια.

Ἐρ' ᾧ συνετάχθη τὸ παρὸν καὶ ὑπεγράφη ὡς ἑξῆς :

Ὁ Ἐφημέριος τοῦ χωρίου

Μιχ. Ἱεροῦς Γιακουμάκης

Οἱ εἰδικοὶ Πάρεδροι

Ἐμμ. Ν. Πυροβολάκης

Μιχ. Ι. Μπουφιάκης

Ν. Ἀ. Πυροβολάκης ἢ Τρουλιτάκης.

Ὁ Δημοτικὸς Σύμβουλος

Γρηγόριος Κοντεκάκης

Οἱ λοιποὶ παρεστῶτες μάρτυρες

Γ. Θεοδωράκης

Α Π Ε Θεοδωράκης

Ἄναγν. Ζερβουδάκης

Δ. Σ Κοντεκάκης

Ἄνδρ. Βαλάκης

Ἰω. Ε. Ν. Πυροβολάκης

Γρηγ. Κοντεδάκης

Γεώργ. Κ. Κοντεκάκης

Ἰω Α. Ζερβουδάκης

Ἐμμ. Ι. Κοντεκάκης

Κ. Γ. Παπαγρηγοράκης

(1) Ὁ, κατωτέρω ἐκτεθήσεται ὁ Μαρκουλῆς οὗτος ὀνομάζεται

Υ. Γ. Ἐνταῦθα ὁ κ. Ἐμμανουήλ Π. Πετράκης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὀπόου μένει· ἡ ρηθεῖτα Μχνίνα, ἐδήλωσεν ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας, πρὸ δύο καὶ τριῶν ἐτῶν, ἠκούσθη ἡ ὥς ἄνωτέρω διάδοσις πλειστάκις τὴν ἠρώτησεν καὶ πάντοτε κατηγορηματικῶς ἠρηγήθη ὅτι ὁ Ἀναγνώστης Μχυροκούκουλος ἔλαβε μέρος ἢ ἠκούσθη ποτὲ ὅτι ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, οὔτε τὴν ἤκουσεν νὰ διηγηθῆ εἰς κανένα τοιούτῳν τι οὔτε διηγήθη τίποτε.

Διὰ τὸν ἀγράμματον Ἐμμανουήλ Π. Πετράκην τὸν ὑπογράφω ἐγὼ ὁ Δημοτικὸς Σύμβουλος Καμπανοῦ Γρηγόριος Κοντεκάκης.

Β'.

Ἐκθεσις ἐξετάσεως μαρτύρων καὶ τῶν κατοίκων Κακοδικίου

Ἐν τῇ συνοικίᾳ Βεηλίτικα τοῦ χωρίου Κακοδικίου τοῦ δήμου Κανδάνου Σελίνου καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἱερέως Στυλιανοῦ Λουπασάκη, ὡς ἀπαγορευθείσης τῆς ἐν ὑπαίθρῳ καὶ ἐν δημοσίῳ μέρει συναθροίσεως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διὰ διαταγῆς ἀνακοινωθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀνθυπασπιστοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Πιεδεμόντε Νικολάου Σταθμάρχου Κανδάνου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ἐνώπιον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Κανδάνου τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ Μάρκου Γ. Ξενάκη καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ Ἀναγνώστου Φραντζεσκάκη, Ἀναγνώστου Τσισκάκη, Νικολάου Σαρσετάκη, Κωνσταντίνου Ἡλιάκη καὶ Χρήστου Μανωλακάκη, τοῦ δημάρχου Κανδάνου Ἐμμανουήλ Βιτσιλίη, τοῦ ἐσημερίου Κακοδικίου, ἱερέως Γεωργίου Τζιάκη, τοῦ Ἀρχιερατικοῦ

Γλύτσης καὶ οὐχὶ Σφιναρῶλης. Ἡ ἐν Σελίῳ πολυάριθμος καὶ πατριωτικὴ οἰκογένεια τῶν Σφιναρῶλιδων συγγενεῦσι μὲ τὸν ἀτρόμητον γνωστὸν πατριώτην καὶ Γραμβουσιανὸν Ἀναγν. Σφιναρῶλην.

ἐπιτρόπου ἱερέως Στυλιανοῦ Λουπασάκη, τοῦ ἐφημερίου Κά-
δρους καὶ Βλυθιὰ ἱερέως Ἰωάννου Τσισάκη, τοῦ ἐφημερίου
Πλεμενιανῶν ἱερέως Ἰωάννου Μ. Στεφανογιαννάκη, τῶν εἰ-
δικῶν παρέδρων Κακοδικίου Ἐμμανουὴλ Λουπασάκη, Χρή-
στου Φραντζεσκάκη, Ἐμμανουὴλ Φιλαδιτάκη, Ἐμμανουὴλ
Σολανάκη, Ἰακώβου Μαλεφάκη, Φραγκιῶ Σαρτσετάκη, Νι-
κολάου Περάκη, Μιχαὴλ Ι. Σταυρουλάκη, Χρήστου Μανω-
λακάκη, Νικολάου Δαμιανάκη, Δημοκρίτου Περάκη, καὶ
ἀπάντων τῶν κάτωθι ὑπογεγραμμένων, ἀρχηγῶν, ὄπλαρχη-
γῶν καὶ προκρίτων Σελίνου παρουσία καὶ τοῦ ρηθέντος ἀνθυ-
πασπιστοῦ Πιεδεμόντε Νικολάου, συνεπέα προσκλήσεως τοῦ
Κωνσταντίνου Μ. Φούμη ὡς ἀντιπροσώπου τῆς οἰκογενείας
Μιχαὴλ Α. Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου γενομένης διὰ τῆς
ὑπὸ χρονολογίαν 13 Ἰουλίου 1902 ἐπιστολῆς αὐτοῦ καὶ
πρὸς διευκρίνισιν καὶ ἀνάκρισιν, τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμβανομέ-
νων θεμάτων, προσῆλθον οἱ κάτω ἀναφερόμενοι μάρτυρες
ὡς καὶ οἱ κάτοικοι Κακοδικίου τοῦ δήμου Κανδάνου Σελίνου,
οἵτινες καὶ ἐξετάζονται ὡς ἑξῆς.

Ἐρωτηθέντες ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβου-
λίου ἅπαντες οἱ κάτοικοι Κακοδικίου καὶ οἱ παρευρισκόμενοι
ἐκ τῶν λοιπῶν Δήμων τῆς ἐπαρχίας Σελίνου εἰάν γνωρίζωσιν
ἢ ἤκουσαν παρ' οἰουδῆποτε ἢ καὶ ἐκ παραδόσεως ἐκ τῶν ἐπι-
ζησάντων ὅτι ὁ Ἀναγνώστης (Κωνσταντῖνος) Φούμης ἢ Μαυ-
ροκούκουλος συνετέλεσε καθ' οἰουδῆποτε τρόπον εἰς τὴν σφα-
γὴν τῶν Κακοδικιανῶν ἢ παρεκίνησε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν
σφαγὴν ταύτην συμβᾶσαν κατὰ τὸ ἔτος 1823, ἀπεκρίθησαν
ἅπαντες ὁμοφώνως, ὅτι οὔτε γνωρίζουσι τοιοῦτόν τι οὔτε τὸ
ἤκουσαν λεχθὲν παρ' οὔδενός, οὔτε ἐκ παραδόσεως τῶν ἐπι-
ζησάντων μητέρων αὐτῶν, εἰμὴ μόνον τὸ πρῶτον ἦδη μετὰ
τὴν δημοσίευσιν τῆς ἱστορίας Κριάρη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. . .

Κατάθεσις μάρτυρος

Νικ. Σιστάκη κατοίκου Παλληκαριανῶν Σελίνου. Ἐγεννήθη καὶ κατοικῶ εἰς Παλληκαριανὰ εἶμαι ἐτῶν 93 ἐγεννήθηκα εἰς τὸ 1809 τὴν 3 Ἰανουαρίου ἡμέραν Τετάρτην καὶ διατελῶ ἐν χρεῖα ἠξεύρω γράμματα ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ γράψω Χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ πολίτης Κρής.

Ἐρ. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς σφαγῆς τῶν Κακοδικιανῶν, τὴν γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1823 ;

Ἄπ. Ἐγὼ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤμην εἰς τὸ Σιναΐτικο μοναστήρι. τῆς Κυδωνίας καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐσφάζαν οἱ Ὄθωμανοὶ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Χανίων καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰσῆλθον εἰς τὰ Χανιά ὅπου εἶχον ἓνα κουνιάδο καὶ μετ' ἐκρυσαν ἐκεῖ καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετ' ἐπέλαβε ἓνας παπᾶς ὀνομαζόμενος Παπᾶ-Ἰωάννης καὶ ἐξῆλθον εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον Κισσάμου καὶ ἀπ' ἐκεῖ μοναχὸς μου ἐξετρώπησα εἰς τὰ Μεσαῦλια· μετὰ μεγάλα βάσανα ἔφταξα εἰς τὸ Κακοδικί Σελίνου καὶ ἦτο ἐκείνη τὴν ἡμέραν τὰ σαράντα τοῦ πατέρα μου ὅπου εἶχανε σφαιμένο μαζὺ μετὰ τοὺς ἄλλους Κακοδικιανούς οἱ Τοῦρκοι, ἤκουσα δὲ ὅτι τοὺς ἐπρόδωκεν ἓνας ὅπου ἐλέγετο Γλύτσης ἀλλ' ἀπὸ ποῦ ἦτο δὲν ἔμαθα.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἂν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἢ ἤκουσες ἂν ὁ Φούμης ὀνομαζόμενος Μαυροκούκουλος ἐπρόδωκε τοὺς Κακοδικιανούς διὰ νὰ τοὺς σφάζουν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἂν μετὰ τὴν σφαγὴν ἐζήσεν οὗτός ;

Ἄπ. Ὀλοτέλα δὲν ἤκουσα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅτι τοὺς ἐπρόδωκεν καὶ μάλιστα τὸν ἐσφάζανε καὶ ἐκεῖνον τότε καὶ ὅλην τὴν οἰκογένειαν τῶν Φούμηδων ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντίνου Δεβόγα καὶ τοῦ Μιχαὴλ Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου καὶ τοῦ Φούμη Ἀναγν. ἢ Σπινιώτου ἢ Κωνσταντουδάκη ὅπου τὸν ἐτύλιξεν ἢ μάναν του εἰς ἓνα στρομάτσο, ἐκείνην δὲ τὴν

ἐπήρανε σκλάβη εἰς τὴν Κάνθανον καὶ μία καντίνα τῆς ἔκαμε σκιέρα τὴν νύκτα καὶ ἔφυγε καὶ ὕστερα ἐσφάζανε καὶ τὴν Καντίνα, ἐσφάζανε δὲ καὶ ἓνα Χατζῆ παπᾶ ἀπὸ τοὺς Φούμιδες καὶ ἄφηκε ἓνα γυιὸ ὅστις ἦλθε καὶ ἐπώλησε τὸ πρᾶγμα τοῦ κατόπιν καὶ ἐλέγετο Ἐναγνώστης ἢ δάσκαλος τὸ ὄνομά του δὲν ἐνθυμοῦμαι.

Ἐρ. Γνωρίζεις πότε ὠνομάσθησαν οἱ Φούμιδες Μαυροκούκουλοι μετὰ τὴν σφαγὴν ἢ πρὶν ὠνομάζοντο οὕτω ;

Ἄπ. Γνωρίζω ὅτι τοῦ; ὠνόμαζον ἀπὸ πρωτῆτερα Μαυροκούκουλους.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἐὰν ἦτο κανεὶς Ἰερομόναχος ἀπὸ τοὺς Φούμιδες τότε ;

Ἄπ. Γνωρίζω καὶ μάλιστα τὸν εἶδα ἓνα ὅστις ὠνομάζετο Μάξιμος καὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπῆγαν ἐπτὰ Τοῦρκοι νὰ τὸν ἀτιμάσουν ἀλλὰ δὲν ἐμπορέσανε καὶ ἐκεῖνος ἐπῆρε κατόπιν τὸ τουφέκι του καὶ ἐπῆγε καὶ ἐσκότωσε τὸν Μεμενὸ καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθε εἰς τὸ σπῆτί μας καὶ ἔπειτα ἔφυγε ἀπὸ κεῖ καὶ δὲν γνωρίζω τί ἔγινε.

Ἄρ. Γνωρίζεις ἂν ἔχουν συγγένειαν οἱ Φούμιδες ἢ Μαυροκούκοι μετὰ τὸν Χαλογιάννην τὸν ἀρχηγὸν Κρήτης ;

Ἄπ. Μάλιστα γνωρίζω ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἐναγν. Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου ἢ Μαργωτῆ ἦτονε ἀδελφὴ τοῦ Ζερβοῦ τοῦ Καπετανίου, τὴν ἄλλην ἀδελφὴν εἶχεν ὁ Χαλογιάννης καὶ ὅτι ὁ Καλογερογιάννης ὅπου ἦτονε καπετάνιος εἶχε τοῦ Παπᾶ-Μιχαὴλ Φούμη, πατρὸς τοῦ Κωνστ. Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου, τὴν ἐγγονήν.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἂν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐμποδίσει τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φοροῦν κόκκινα φέσια καὶ κόκκινες ζῶνες ;

Ἄπ. Μάλιστα τὸ γνωρίζω καὶ τὸ ἔφταξα ὁ ἴδιος.

Ἦ κατάθεσις αὕτη τοῦ ἐξετασθέντος ἀναγνωσθεῖσα με-

γαλοφώνως ἐνώπιον τοῦ παρευρεθέντος λαοῦ καὶ βεβαιωθείσα ὑπὸ τοῦ ἐξετασθέντος ὑπογράφεται ὡς ἔπεται.

Ἐνταῦθα προσῆλθεν ἕτερος μίρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του, εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Ἄνδρ. Σταγκωνάκης** ἐγεννήθη εἰς χωρίον Ἄγ. Ρτυμέλης Σφακίων κατοικεῖ εἰς Κακοδίκι Σελίνου ἐτῶν 85 ἢ 88 πανδρευμένος ἐγγράμματος Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος καὶ πολίτης Κρής.

Γνωρίζεις νὰ μᾶς εἴπῃς περὶ τῆς σφαγῆς τῶν Κακοδικιανῶν Σελίνου, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1823 καὶ τίς ἡ αἰτία ;

Ἄποκρ. Γνωρίζω ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦτον μαζευμένοι εἰς Κάνδανον, ὅτι μιὰ βραδυὴ ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ μάλιστα τὴν παρακίνησιν ἔκαμαν οἱ Σεμπρωνιῶται Τοῦρκοι, ὅτι τοὺς ἐπρόδωκεν ἓνας Μαρκοῦλης ὀνομαζόμενος τὸν ὁποῖον καὶ ἔσφαξαν τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὰ Λακκούδια εἰς τῶν Παναγιωτακῶν τὸ σπήτι ἀπὸ πάνω καὶ μάλιστα τῶν ἔλεγεν ἐγὼ εἶμαι ὁ Μαρκοῦλης καὶ μὴ μὲ σκοτώσετε, «ἐσένα ἠθέλαμε καὶ μεῖς» καὶ ὅτι τοῦ Μιχαήλ Μυροκούκου ἢ Φούμη τὸν πατέρα τὸν Ἀναγνώστην Φούμην ἢ Μυροκούκουλον ἔσφαξαν τὴν ἰδίαν ἡμέραν κάτω ἀπὸ τὰ Παπαδιανὰ εἰς τὴν καστανιαῖς καὶ μόνον ἐσώθησαν ὁ Μιχαήλ Φούμης ἢ Μυροκούκουλος, Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Σπινιώτης, ὁ Κωνσταντῖνος Δεβόγας καὶ τοῦ Χατζῆ Παπᾶ Φούμη ὁ υἱός· ἦσαν μικρᾶς ἡλικίας τὰς δὲ μητέρας των ἐπῆραν σκλάβας οἱ ὀθωμανοί.

Ἐρ. Ἦκουσες καὶ ἔμαθες ἐὰν ὁ Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μυροκούκουλος συνετέλεσεν καὶ ἐπρόδωσεν διὰ νὰ σφάζουν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ ἔτος 1823 τοὺς Κακοδικιανούς Χριστιανούς ;

Ἄποκρ. Καμμὴν φορὰν δὲν ἤκουσα οὔτε ἔμαθα τοιοῦτόν τι τόσα χρόνια ποῦ γίνηκεν αὐτὴ ἡ δουλειὰ καὶ δὲν ἀκούσθηκε παρὰ τώρα μόνον ὅπου ἔβγαλε τὴν ἱστορίαν ὁ Κριάρης καὶ εἶνε καθαρὰ συκοφαντία.

Ἐρ. Τί γνωρίζεις διὰ τὴν συγγένειαν Ἀναγνώστου ἢ Κωνσταντίνου Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου;

Ἄπ. Γνωρίζω ὅτι ὁ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος εἶχε τὴν Μαργγιῶν ἢ Μαργωτὴν ἀδελφὴν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Παναγιώτου Ζερβοῦ ἢ Μπογιατζῆ, ὁ δὲ Ἰωάννης Χάλης τὴν ἄλλην ἀδελφὴν τεῦ κάπετὰν Παναγιώτου Ζερβοῦ ἢ Μπογιατζῆ ἐπίσης ὁ αὐτὸς Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης Μαυροκούκουλος εἶχε γαμβρὸν τὸν ὄπλαρχηγὸν Ἰω. Καλογεράκη, ὅτι ὁ Μάξιμος ἱερομόναχος ἐσκότωσε τὸν Μεμενιὸ καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κρήτην καὶ ἐχάθηκε, ὅτι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οἱ Τούρκοι ἐμποδίζανε τοὺς χριστιανοὺς νὰ φοροῦν κόκκινα φέσια καὶ ζώνες κόκκινες κατόπιν δ' ἐπετράπη τὸ τοιοῦτον ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν τὸ ἔβγαλε τὸ μαῦρο φέσι καὶ ἔλατοτε τὸν ὀνόμασαν Μαυροκούκουλον. Ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ ἐξετασθέντος ἀναγνωσθεῖσα μεταλοφώνως ἐνώπιον τοῦ πρεσβεθέντος λαοῦ βεβαιοῦται καὶ υπογράφεται ὡς ἔπεται.

Ἐνταῦθα προσῆλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Νικόλαος ἢ Ἀναγνώστης Φραγγιουδάκης** ἀδελφὸς τῆς Ἑλένης συζύγου Ἀναγνώστου Παπαδογεωργάκη ἢ Γεωργιάδου⁽¹⁾ ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Κακοδίκι καὶ κατοικεῖ εἰς Βλάτος Κισσάμου, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1821, ἔγγαμος.

Ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ Φούμη ἀπήιτησεν ὅτι οὔτε διὰ τὸν Ἀναγνώστην ἢ Κωνσταντῖνον Φούμην ἢ Μαυροκούκουλον ἤκουσε ποτὲ νὰ ποθῆ πῶς ἔκαμε προδοσίαν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1823 οὔτε συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν, οὔτε ἐπόθηκε γιὰ κανένα ἄλλον τέτιο πρᾶγμα, ὅτι εἶχε δύο θείας

(1) Εἶνε δηλαδὴ ὁ ἀδελφὸς τῆς γυναικὸς τῆς μνεῖαν ποιεῖται τὸ περὶ οὗ πρόκειται δημοσίευμα τῶν κ. Κριαρίδων.

καλογριαῖς, ὀνομαζομένης Αἰκατερίνην ἢ Κασσιανήν καὶ Ἐλένην αἱ ὅποια ἀπεβίωσαν πρὸ 25 περίπου ἐτῶν ἐν ἡλικίᾳ ἢ μία 85 περίπου ἐτῶν ἢ δὲ ἐτέρα 70, ὅτι οὐδέποτε ἤκουσε παρ' αὐτῶν ὅταν ἐδιηγούντο τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλός ἢ κανεῖς ἄλλος ἔκαμε καμμίαν προδοσίαν ἢ συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν· δὲν ἤκουσα ποτὲ τὴν ἀδελφὴν μου, ἥτις εἶνε πρωτῆτερη ἐμοῦ, νὰ διηγήται ὅτι ἤκουσε, ὅτι ὁ Μαυροκούκουλος συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν. Ἀναγνωσθεῖσα εἰς ἐπήκοον πάντων μεγαλοφώνως ὑπογράφεται ὡς ἔπεται.

Ἐνταῦθα προσήλθε καὶ ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Γεώργιος Σολανάκης**, ἐγεννήθη εἰς Βεριβιανὰ Σαρακίνας καὶ κατοικεῖ εἰς Σκουδιανὰ Κανδάνου Σελίνου ἐτῶν 75.

Ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φούμη ἀπήντησεν, ἤκουσα νὰ διηγούνται τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκατεβήκανε καὶ ἐπιάσανε τὰ πύστα καὶ ἐσφάζανε τοὺς Κακοδικιανούς· ὄντες ἐδιγούντανε οἱ πρωτινοὶ τὴν σφαγὴν κανένα δὲν ἄκουσα νὰ πῆ πῶς τοὺ πρόδωκεν κανεῖς χριστιανός οὔτε ἦτο ἀνάγκη νὰ τοὺς προδῶση κανεῖς διότι ἦτον Γιαννιτσόροι καὶ κάνανε ὅ,τι ἠθέλανε καὶ ὅτι δὲν ἤκουσε ποτέ του ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος ἢ ἄλλος κανεῖς ἀπὸ αὐτῆν τὴν οἰκογένειαν, ἔκαμε καμμίαν προδοσίαν οὔτε εἰς τὴν σφαγὴν. Γνωρίζω ὅτι ἐλέγανε ὅτι ὁ Ἀναγνώστης Φούμης ἐπῆρε τὸ ὄνομα Μαυροκούκουλος διότι ἐσκότωσε ἓνα Τοῦρκον καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιθιά καὶ ὅταν ἐγύρισε ἐφόριε μαῦρο φέσι· καὶ διὰ αὐτὸ τὸν ἐβγάλανε Μαυροκούκουλον καὶ αὐτὰ ἐγινήκανε πρὶν γείνη ἡ σφαγή.

Ἀναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον τῶν παρευρεθέντων ὑπογράφεται ὡς ἔπεται. Ἐνταῦθα ὁ μάρτυς προσπαθήσας

νά υπογράψη δὲν ἠδυνήθη ὡς ἐξ ἀδυναμίας τῆς χειρός του.

Ἐνταῦθα προσελθὼν καὶ ἕτερος μάρτυς καὶ ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Μανοῦσος Γαριπάκης** ἐτῶν 86, ἐγεννήθη εἰς τὴν Νῆσον Γαῦδον καὶ κατοικεῖ εἰς Τζεθρεμιανά Κανδάνου ἀπὸ τὸ ἔτος 1828 καὶ ἐξῆς, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φούμη, ἀπήντησεν ὅτι ἄκουσα ὅτι οἱ Σεμπρωνιώτες Τούρκοι ἤθθανε εἰς τὸ Κακοδικίον καὶ τσῆσερνε ὁ Μπαρκομουρατάκης ὁ Κακοδικιανός· ἤτονε ὁ σαῆς τῶνε καὶ ἐσφάζανε τοὺς Κακοδικιανούς δὲν ἄκουσα ἀπὸ ὅσους μοῦ διηγηθήκανε τὴν σφαγὴν πῶς ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἢ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος τσῆ πρόδωκεν, ἄκουσα πῶς αὐτὸς ὁ Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Μαυροκούκουλος ἐξαρμάτωσε ἕνα Τούρκιον εἰς τὸν Κανισκάδον, τὸν Σούμπασιν, καὶ ἐφυγεν εἰς τὴν ξενιτιὰν καὶ ὅταν ἐγύρισε ἐφόριε μαῦρο φέσι καὶ τὸν ὠμάσανε Μαυροκούκουλον καὶ αὐτὰ ἐγινήκανε πρὸ τῆς σφαγῆς.

Κατόπιν προσῆλθεν καὶ ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Χ. Ἐμμ. Ἀρχοντάκης** ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς Μπεϊλίτικον Κακοδικίου, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνστ. Μ. Φούμη ἀπήντησεν ὅτι ἤκουσεν πῶς ὁ Μπαλίλης καὶ ὁ Καυκαλᾶς ἤτονε Μπαῖρακτάριδες τῶν Τούρκων ἤθθανε με ἄλλους Τούρκους καὶ ἐσφάζανε τοὺς Κακοδικιανούς· δὲν ἄκουσα δὲ νὰ πῆ κανεὶς ἀπὸ ὅσους μοῦ διηγούντανε αὐτὴ τὴν δουλιά, γιατί ἐγὼ ἤμουνε τότε τριῶν χρονῶν, πῶς ἐπρόδωκε κανεὶς Χριστιανὸς τοὺς Χριστιανούς τοῦ Κακοδικίου μηδὲ δὲν ἄκουσα πῶς τοὺς ἐπρέδωκεν ὁ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος· ζεῦρω ἀπὸ τὸν πατέρα μου πῶς ἕνας Πατέρας ἀπὸ τοῦ Φούμιδες πρὶν γεῖνει ἢ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἐσκώτωσε τὸν Γιαντίσαρον Τούρκον τοῦ Κακοδικίου καὶ τὸν ἐλέγανε Μεμενιό.

Ἄναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον τῶν παρευρεθέντων ἐβεβαιώθη.

Ἐνταῦθα προσῆλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Νικόλ. Τζιάκης** ἐτῶν 58 ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ ἐν Κακοδικί Σελίνου ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φούμη εἶπεν ὅτι γνωρίζει ἀπὸ τὴν μητέρα του ἣτις ἦτον 15 ἐτῶν ὅταν ἐσφαζαν τοὺς Κακοδικιανούς, δὲν τοῦ εἶπε δὲ ἡ μητέρα του οὔτε ἄλλος κανεὶς, ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος ἐπρόδωκε τοὺς Χριστιανούς, οὔτε δὲν εἶχανε ἀνάγκην προδότη γιὰτί ὅταν ἤθελαν τοὺς ἐσφάζανε, τοῦ ἔλεγεν ἡ μητέρα του ὅτι ἦτονε εἰς τὴν ζενιτειάν καὶ ὅταν ἐγύρισε ἐφόριε μαῦρο φέσι καὶ τὸν ὀνομάσανε Μαυροκούκουλον πρὶν νὰ γείνη ἡ σφαγή· ὅτι ἐσφάζανε καὶ τὸν Ἄναγνώστην ἢ Κωνσταντῖνον Φούμην ἢ Μαυροκούκουλον καὶ δὲν ἐγλύτωσαν παρὰ μόνον ὁ Μιχαὴλ Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος, ὁ Ἄναγνώστης Φούμης ἢ Σπινιώτης, ὁ Κωνσταντῖνος Δεβόγας καὶ ὁ Γεώργιος Φούμης τοῦ Χατζῆ Παπᾶ ὁ γυιὸς ὅπου ἦτονε μικρὰ παιδιὰ.

Ἄναγνωσθεῖσα εἰς ἐπήκοον τῶν παρευρεθέντων ὑπογράφεται

N. M. Τζιάκης

Ἐνταῦθα προσῆλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Νικόλ. Δαμιονάκης** ἐτῶν 62 ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς χωρίον Σφακοῦ Κακοδικίου Σελίνου, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φούμη ἀπήντησεν ὅτι, ἤκουσα ἀπὸ τὴν πατέρα μου νὰ μοῦ διηγεῖται τὴν σφαγὴν τοῦ Κακοδικίου καὶ μάλιστα ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Σφακοῦ εἰδοποίησαν τοὺς Κακοδικιανούς νὰ φύγουν διότι θὰ φύγουν κα

ἐκεῖνοι, ἀποῦ δὲ ἔφυγαν εἰς μίαν ἡμέραν ὑπερὰ ἔσφαζαν τοὺς Κακοδικιανούς καὶ δὲν ἔμειναν παρὰ μόνον ὁ Μιχαὴλ Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος ὁ Ἄναγνώστης Φούμης ἢ Σπινιώτης ὁ Κωνσταντῖνος Δεβόγας καὶ ὁ Γεώργιος Φούμης γυῖος τοῦ Χ' Παπᾶ ὅπου ἦτον μικρὰ παιδιὰ καὶ ἐγλύτωσε τὰς μητέρας των ὁ Κακοδικιανὸς Τοῦρκος Σερεμέτης. Διὰ τὸν Ἄναγνώστην ἢ Κωνσταντῖνον Φούμην ἢ Μαυροκούκουλον οὐδέποτε ἠκούσθη ὅτι ἔγεινεν ἀπὸ αὐτὸν προδοσιὰ διὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Κακοδικείου, οὔτε ἤκουσα αὐτὸ ποτέ μου παρὰ μόνον τώρα ἀποῦ ἐξεδόθη ἡ ἱστορία τοῦ καπετὰν Κιάρη ὅπου ἐδόθη ἀφορμὴ καὶ ἔγεινε λόγος, ὅτι ὄλον τὸ χωρίον λέγει ὅτι συκοφαντία εἶναι. Γνωρίζω καλῶς ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἄναγνώστου ἢ Κωνσταντῖνου Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου ἦτον ἀδελφὴ τῆς συζύγου τοῦ Ἰωάννου Χάλη Στρατάρχου, ἦσαν δὲ καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ τοῦ Ἄρχηγου Παναγιώτου Βογιατζῆ ἢ Ζερβοῦ, γνωρίζω ἐπίσης ὅτι ἡ κόρη τοῦ Ἄναγνώστου Φούμη ἢ Μαυροκούκουλου ἦτον σύζυγος τοῦ Ἰωάννου Καλογεράκη ὀπλαρχηγοῦ Κακοδικίου, γνωρίζω ὅτι ἓνας Μάξιμος ἱερομόναχος ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Φούμη ἐφόνευσε τὸν πρῶτον Τοῦρκον ὅπου ἐφόνευσε Χριστιανός, τὸν Μεμενιό, διότι ἐβαδίσανε νὰ τοῦ κάμουνε ἀτιμίαν, ἄκουσα ἐπίσης ὅτι ὁ Ἄναγνώστης Φούμης συνεπλάκη μὲ τὸν Σούμπαση τοῦ Κανισκάδου καὶ ἐξαρμάτωσεν αὐτὸν καὶ τότε ἠναγκάσθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιτειὰν διότι ἐφοβήθη πῶς θὰ τὴν σκοτώσῃ καὶ μετὰ τινα ἔτη ἐγύρισε καὶ ἐφόριε μαῦρο φέσι καὶ τὸν ὠνόμασαν Μαυροκούκουλον αὐτὸ ἔγεινε πρὶν τῆς σφαγῆς διότι κατὰ τὴν σφαγὴν τὸν ἐσκοτώσανε καὶ ἐκεῖνον εἰς τὰ Παπαδιανὰ.

Ἄναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον τῶν παρευρεθέντων ὑπογράφεται

Ν. Δαμνιανάκης

Ἐνταῦθα προσήλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητός του ἀπήντησεν ὅτι ὀνομάζεται **Ἰω. Ν. Λιτσαοδάκης** ἐτῶν 75 γεννηθεὶς καὶ κατοικῶν εἰς Μαχιά Κακοδικίου Σελίνου ἑγγαμος ἀγράμματος γεωργοκτηματίας πολίτης Κρής, Χριστιανὸς ὀρθόδοξος· ὅτι οὔτε διὰ τὸν Ἀναγνώστην Φούμην ἢ Μαυροκούκουλον ἤκουσε ὅτι πρόετρεψε τοὺς Τούρκους εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ Κακοδικίου, οὔτε πρόεδωκεν τοὺς Χριστιανοὺς οὔτε συνέτεινεν ὅπως δῆποτε εἰς τὴν σφαγὴν· ὅτι ὁ ἱερομόναχος Μάξιμος καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φούμηδων ἐρόνευσε τὸν Μεμενιὸν ὅστις μετ' ἄλλων ἀπεπεπειράθη νὰ ξεγιβεντίσῃ αὐτὸν (τὸν Μάξιμον). Ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος ἐμάλωσε μὲ τὸν Γιανίτσαρη τὸν Σούμπαση ἀπὸ τὸν Κανισκάδο καὶ τὸν ἐξαρμάτωσε καὶ κατόπιν ἔφυγε εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου ἐπέστρεψεν καὶ ἐφόριε μαῦρο φέσι καὶ ἔκποτε ὀνομάσθη Μαυροκούκουλος πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς σφαγῆς.

Ἀναγνωσθεῖσα ἐβεβαιώθη.

Ἐνταῦθα προσήλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητος του ἀπήντησεν ὅτι ὀνομάζεται **Νικ. Γ. Βαρδουλάκης** ἐτῶν 35 γεννηθεὶς καὶ κατοικῶν εἰς Ἀνύδρους Σελίνου χηρεύων, ἀγράμματος γεωργὸς Κρής καὶ χριστιανὸς ὀρθόδοξος. Ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀποθανόντα εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν περίπου, ὅστις εἶχεν ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Μιχαὴλ Φούμη ἐδειρεν ἕνα Τούρκον εἰς τὸν Κανισκάδον καὶ τὸν ἐξαρμάτωσε, καὶ κατόπιν ἔφυγεν εἰς τὸ Ἐξωτερικόν. Ὅτι μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἐπέστρεψε καὶ ἔφερε μαῦρα στιβάνια καὶ μαῦρο φέσι καὶ τὸν ὀνόμασαν διὰ τοῦτο Μαυροκούκουλον.

Ἀναγνωσθεῖσα ἐβεβαιώθη.

Ἐνταῦθα προσήλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητος του ἀπήντησεν ὅτι ὀνομάζεται **Ἀνδρ. Ι.**

Καλογορίδης ἐτῶν 52 γεννηθεὶς καὶ κατοικῶν εἰς Παπαδιανὰ Κακοδικίου Σελίνου ἔγγαμος, ἔγγράμματος κτηματίας Κρήσκαί χριστιανὸς Ὁρθόδοξος κατέθεσε δὲ τὰ ἐξῆς.

Τοῦ πατρὸς μου ἡ μήτηρ ὀνομάζετο Ἑλένη Φουμοποῦλα ἢ Τζανοελενιά. Ἐπειδὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπεβίωσε πρὸ ἐτῶν εἰς ἓκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φούμηδων ὑπεθέτομεν ὅτι εἴμεθα οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἐκινήσαμεν ἀγωγὴν κατὰ τῆς συζύγου του ὀνομαζομένης Γαρούφως, ἕνεκα δὲ τῆς δίκης ἠναγκάσθη ὅπως ἐξετάσω καλῶς ὅπως εὖω τὴν πηγὴν τῆς γενεολογίας Φούμηδων πρὸς τοῦτο δὲ ἐξήτασα πολλοὺς ἐκ τῶν γερόντων, Ὁθωμανοὺς καὶ Χριστιανοὺς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Σελίνου καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν κατὰ τὰ ἔτη 1884 καὶ 1885, ἦτοι τοὺς Νικόλαον Λιτσαρδάκη ἐτῶν 85 Γεώργιον Χαιρομυλᾶν ἐτῶν 90, Νικόλαον Σειστὸν ἡλικίας 78 ἐτῶν περίπου, Νικόλαον Μαυρίγιαννην ἐκ Βληθιά ἐτῶν 65, Γεώργιον Πετράκη ἐτῶν 65, Παπᾶ Χρῦσανθον Μπουρδάκη ἐτῶν 60 περίπου, Μάρκον Κονταδάκη ἐτῶν 75, Ἀντώνιον Ψαρομήλιγκον ἐτῶν 75, Ἐμμανουὴλ Ποντικᾶκη ἐτῶν 65 Ἰσμαὴλ Καλιτσούνην ἐτῶν 75, καὶ Μουλᾶ Ἀβδῆ Ἀβδάκη ἐτῶν 92 κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν· τότε μοι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἐξετάσω καὶ τὰ κατὰ τὴν σφαγὴν Κακοδικίου καὶ τὸ συμπέρασμα τῶν ἐξετάσεών μου εἶναι τὸ ἐξῆς περὶ τῆς σφαγῆς, ἦτοι ὅτι: ἕνεκα ἔριδος μεταξὺ των, τῶν Ὁθωμανῶν ὀπλαρχηγῶν, ἔγεινεν ἡ σφαγὴ τοῦ Κακοδικίου, ὅτι ἐλλείπει προδοσία, ὅτι ὁ Καούρης ἦτο ὁ Σεληνιώτης ὀπλαρχηγὸς καὶ ὁ ἄλλος ἦτο Σεμπρωνιώτης καλούμενος Μπαλίλης, ἐπειδὴ δὲ ὁ Καούρης εἶχε σκοτώσει τοὺς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μπαλίλη χριστιανούς, ἐδικούμενος αὐτὸν ὁ Μπαλίλης ἐνήργησε τὴν σφαγὴν τοῦ Κακοδικίου μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τεσσάρων Σεληνιωτῶν Τούρκων.

Ἄλλοι ἐκ τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἐξετασθέντων μαρτύρων ἦτοι, ἡ

μειονότης καὶ ἤδη ὁ Ἰσμαὴλ Καλιτσουνῆς καὶ Γεώργιος Πε-
τράκης, μοῦ εἶπον ὅτι ἤκουσαν ὅτι οἱ Παπαδιανοὶ ἐπρόκειτο
νὰ σηκωθοῦν καὶ αὐτοὶ στὸ ποδᾶρι καὶ ὅτι κάποιος Μαρκου-
λῆς Γλύτσης, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐλέγετο ὅτι ἦτο νόθος, ἔκαμε
περὶ τούτου λόγον εἰς τοὺς Τούρκους οἱ ὁποῖοι ὡς ἐκ τούτου
ἐπέσπευσαν τὴν σφαγὴν. Ἄν καὶ τότε διεφερόμην μὲ τὴν οἰ-
κογένειαν Φούμη ἐν τούτοις δὲν ἤκουσα ποτὲ νὰ εἶπουν ὅτι ἡ
οἰκογένεια Φούμιδων συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ Κακο-
δικίου. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἡ Κωνσταντῖνος
Φούμης ἡ Μαυροκούκουλος ἦτο σύγγαμβρος τοῦ στρατάρχου
Ἰωάννου Χάλη καὶ ὅτι ὁ ὄπλορχηγὸς Πιναγιώτης Ζερβὸς
ἡ Μπογιατζῆς ἦτο ἀδελφὸς τῶν ὡς ἄνω γυναικῶν τοῦ Χάλη
καὶ Φούμη ὅτι ὁ Ἰωάννης Καλογεράκης, σωματάρχης, ἦτο
γαμβρὸς τοῦ Ἀναγνώστου ἡ Κωνσταντῆ Φούμη ἡ Μαυρο-
κούκουλου. Γνωρίζω μάλιστα ὅτι ἤριζον περὶ τῆς ἀρχηγίας
τοῦ Κακοδικίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπανοστάσεως τοῦ 1866
οἱ Ἐμμανουὴλ Μπιτσάκης, Ἀναγνώστης Φούμης ἡ Σπι-
νιώτης, Μιχαὴλ Τζίας καὶ Ἰωάννης Καλογεράκης συνεφώ-
νησαν δὲ νὰ ἀναγνωρισθῇ γενικὸς ὄπλορχηγὸς ἐκεῖνος ὅστις
διακριθῆ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Καστελλίου Κισσάμου εἰς
τὴν ἐφονεύθη ὁ Ἐμμ. Μπιτσάκης. Καὶ ὅτι ὁ Μάξιμος Ἱερο-
μόναχος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φούμιδων ἐφόνευσεν τὸν Με-
μενιὸ ἀποπειραθέντα νὰ τὸν ἀτιμάσῃ, καὶ ὅτι καὶ σήμερον
ὑπάρχει μία πέτρα εἰς τὸν Ἅγιον Ἰσιδῶρον τοῦ Κακοδικίου
ἣτις ὀνομάζεται στοῦ «Μάξιμου τὸ πῆδημα» καὶ ὅτι ἦτο εὖ-
τος ἀπὸ τὸ καλλίτερον παλληκάρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅτι
ὁ Ἀναγνώστης Φούμης ὀνομάσθη Μαυροκούκουλος κατ' ἄλ-
λους μὲν διότι ἐπειδὴ ἐξαρμάτωσεν ἓνα Τούρκον ἔφυγεν εἰς
τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ ἐπέστρεψ' φέρων μαῦρον κάλυμα, κατ' ἄλ-
λους δὲ διότι ἠρνήθη νὰ τὸ ἀλλάξῃ καίτοι εἶχεν ἐπιτραπῆ ἡ
ἀλλαγὴ τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀναγνωσθεῖσα ὑπεγράφη
μετὰ τὴν βεβαίωσιν.

Α. Ι. Καλογορίδης

Ἐνταῦθα προσήλθεν ἕτερος μάρτυς ὅστις ὀνομάζεται **Ἰω. Πετριτάκης** ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς χωρίον Σπαιναίο Σελίνου ἐτῶν 30 πολίτης Κρής καὶ Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φύμη ἀπήντησεν· ὁ πατήρ μου εἶνε 80 ἐτῶν καὶ κληήρης καὶ δὲν δύναται· νὰ ἔλθῃ, τὸν ἐρώτησα καὶ μοῦ ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ σὰς πῶ πῶς γνωρίζει αὐτὰ τὰ πράγματα ἀήκουσε ὅτι ἔγεινε σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν στὸ Κακοδικί, ἀπὸ ὅσους ἤκουσε καὶ τοῦ διηγήθησαν αὐτὴν τὴν σφαγὴν κανεὶς δὲν τοῦ εἶπεν ὅτι ἔγεινε προδοσία, παρὰ ὅτι οἱ Τοῦρκοι τσι ἔσφαζαν μοναχοὶ των, ποτὲ δὲν ἤκουσε διὰ τοὺς Μυροκούκουλους ὅτι ἐκάμανε οὔτε αὐτὴ, οὔτε ἄλλη καμίαν προδοσίαν, τώρα ὅπου εὐγῆκε ἡ ἱστορία τοῦ Κριάρη λέγει ὅτι εἶνε μία συκοφαντία κατὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Φύμιδων αὐτὴ ἢ διαδόσις. Ἀναγνωσθεῖσα καὶ βεβαιωθεῖσα ὑπογράφεται.

Ἰωάννης Πετριτάκης

Εἶτα προσήλθεν ἕτερος μάρτυς ὁ **Νικ. Κουκουλανάκης** ἐγεννήθη εἰς Χιλέπαν Χανίων καὶ κατοικεῖ εἰς Πλεμενιανὰ Σελίνου ἐτῶν 62 Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος, ἐρωτηθεὶς ἀπήντησεν, ἄκουσα πάντοτε τοὺς παλαιότερους μας νὰ διηγούνται διὰ τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, οὐδέποτε ἤκουσα κανένα νὰ πῆ διὰ προδοσίαν διὰ τὴν σφαγὴν ταύτην. Ὡρισμένως ποτὲ δὲν ἐπόθηκε διὰ τὸν Ἀναγνώστην Φύμη ἢ Μυροκούκουλον ὅτι ἔλαβε μέρος εἰς αὐτὴν τὴν σφαγὴν ἢ ἐπρόδωκεν τοὺς Κακοδικιανούς, ἄκουσα μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς ἐφρονεῦθη στὴν σφαγὴν ἐκείνην οὔτε ἐχρειάζετο προδοσίαν διὰ νὰ γείνη αὐτὴ ἢ δουλειά. Ἀρ' ὅτου ἔγεινεν ἡ ἱστορία τοῦ Κριάρη ὅλος ὁ κόσμος ἐδῶ, μηδενοῦς ἐξαιρουμένου, λέγει ὅτι εἶνε μία συκοφαντία ἐναντίον τῆς οἰκογενείας τοῦ Φύμη

καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ἤκουσε οὔτε ξέρει τέθιοιο πρᾶγμα.

Ἄνεγνωθή καὶ βεβαιωθείσα δὲν ὑπεγράφη παρὰ τοῦ μάρτυρος δηλώσαντος ἄγνοιαν γραμμάτων.

Εἶτα κληθεὶς προσήλθεν ἕτερος ὁ **Κωνστ. Κατσουλᾶκης** ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς Κακοδίκι Σελίνου ἐτῶν 60 Χριστιανός, Ὁρθόδοξος καὶ πολίτης Κρής ἐρωτηθεὶς ἀπήντησεν, ἡ μητέρα μου ἦτο Φ.λλαδίτοποῦλα καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1889, ἦτο δὲ ἀπάνω κάτω 90 ἐτῶν. Τὴν ἄκουσα δὲ πολλαῖς φηραῖς νὰ διηγῆται τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν, ποτὲ μου ὅμως δὲν τὴν ἄκουσα νὰ πῆ ὅτι ὁ Ἄναγνώστης Φρύμης ἢ Μχυροκούκουλος ἐπρόδωκε καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ εἶχε γείνει τέθιοιο πρᾶγμα καὶ νὰ μὴ τὸ διηγούνται ἡ μητέρα μου καὶ ἄλλαι γυναῖκες ὅπου ἐζήτανε ἀπὸ τὴν σφαγὴν οὔτε ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Φρύμιδων ἀκλύσθηκε ποτὲ κανεὶς νὰ κάμη προδοσίαν, ἄκουσα ἐπίσης ἀπὸ τὴν μητέρα μου ὅτι ὁ Ἄναγνώστης Φρύμης ἢ Μχυροκούκουλος ἐφρονεῦθη τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ἄνεγνωθείσα καὶ βεβαιωθείσα δὲν ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ μάρτυρος δηλώσαντος ἄγνοιαν γραμμάτων.

Εἶτα προσκληθεὶς ἕτερος μάρτυς **Παῦλος Α. Βαρθολαῆκης** ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς τὸ χωρίον Ἀνύδρους Σελίνου ἑγγαμος Χριστιανός, Ὁρθόδοξος καὶ πολίτης Κρής, ἐρωτηθεὶς ἀπήντησε τὰ ἐξῆς, ἀφ' ὅτου ἐδημοσιεύθη ἡ ἱστορία τοῦ Κριάρη καὶ λέγει ἐναντίον τῶν Φρύμιδων ἐζήτασα τὸν πατέρα μου ὅπου εἶνε παρὰπάνω 70 ἐτῶν καὶ μοῦ εἶπε τὰ ἐξῆς: ὅτι ποτὲ δὲν ἠκούσθη ὅτι ἡ σφαγὴ τῶν Κακοδικιανῶν ἐγένετο μὲ προδοσίαν πολὺ δὲ περισσότερον ὅτι ὁ Ἄναγνώστης Φρύμης ἢ Μχυροκούκουλος ἢ κανένα ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας Φρύμη ἔκαμε ποτὲ προδοσίαν, ἀλλ' ὅτι εἶνε μία καθαρὰ συκοφαντία τῆς οἰκογενείας Κριάρη κατὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Φρύμη,

πατήρ μου επίσης μου εἶπεν ὅτι ὁ Ἀναγνώστης ἡ Κωνσταντῖνος Φούμης ὠνομάσθηκε Μαυροκούκουλος διότι εἶχε δαίρει καὶ ἡαρματώσει ἓνα Τούρκο, Σούμποσιν ὀνομαζόμενον, στὸν Κανισκάδο Σελίνου καὶ τότε ἔφυγε στὸ ἐξωτερικόν καὶ ὅταν ἐγύρισεν ἐροροῦτε ἓνα μαῦρο κουκούλι καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὠνομάσθη Μαυροκούκουλος. Ἀναγνωσθεῖσα καὶ βεβαιωθεῖσα ὑπογράφεται.

Π. Α. Βαρδουλάκης

Εἶτα προσῆλθεν ἕτερος μάρτυς ὁ **Γεώργ. Μ. Κουκουτσάκης** ἐτῶν 65 ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ στὸ χωρίον Πλεμενιανὰ Σελίνου ἀγράμματος ἕγγαμος χριστιανὸς Ὁρθόδοξος καὶ πολίτης Κρής ἐρωτηθεὶς ἀπήντησεν τὰ ἐξῆς· γνωρίζω ἀπὸ τὴν μητέρα μου τὴν ὁποίαν εἶχε σκλάβο ὁ Σερεμέτης ὅτι αἱ Τούρκοι ἔσφαξαν τοὺς Κακοδικιανούς χωρὶς καμμίαν προδοσίαν οὔτε ἀκούσθη ποτὲ διὰ τὸν Ἀναγνώστη Φούμη ἡ Μαυροκούκουλον οὔτε ἐπώθηκε πῶς ἔλαβε μέρος εἰς αὐτὴν τὴν σφαγὴν, ἄκουσα πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὸν Ἀρίφ Πεταλάκη ἀπὸ τὸν Τραχινιακό νὰ ἀναφέρει τὴν αἰτίαν τῆς σφαγῆς τῶν Κακοδικιανῶν ἦτο δὲ ἡ ἐξῆς· ἀπάνω στὸν Σταυρὸ τῆς Κανδάνου ἐφυλάγανε βάρδια οἱ Σεμπρωνιώτες, οἱ Κανδανιώτες, οἱ Κακοδικιανοὶ Τούρκοι, ἐκεῖ μιὰ μέρτ ἐφιλονίκησαν ἀναμεταξύ των καὶ τὰ ἔβαλαν μὲ τοὺς Κακοδικιανούς Τούρκους διότι δὲν ἐπήγαιναν στὴν βάρδια μόνο ἐκάθητο καὶ ἐφύλαγαν τοὺς χριστιανούς τοῦ Κακοδικίου, τότε ἐθύμωσαν καὶ ἐπῆραν καὶ ἄλλους Τούρκους καὶ ἐκατέθηκαν στὸ Κακοδικὶ καὶ ἐσκότωσαν τοὺς χριστιανούς τοῦ Κακοδικίου.

Ἀναγνωσθεῖσα καὶ βεβαιωθεῖσα δὲν ὑπεγράφη παρὰ τοῦ μάρτυρος δηλώσαντος ἄγνοιαν γραμμάτων.

Ἐνταῦθα ἐμφανισθεὶς ἕτερος μάρτυς ὅστις ἐρωτηθεὶς περὶ τῆς ταυτότητος του ἀπήντησεν ὅτι ὀνομάζεται **Θεόδωρος**

Μπενῆς ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Κουστιγέρακον Σελίνου κατοικεῖ εἰς Τεμένια Σελίνου ἐτῶν 95 περὶπου, ἐρωτηθεὶς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς Κωνσταντίνου Μ. Φούμη ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς.

Ἦκουσα, μετὰ τὴν ἐνηλικίωσίν μου, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐφόνευσαν τοὺς Κακοδικιώτας χριστιανούς· δὲν μοῦ εἶπεν κανεὶς ὁμῶς ὅτι τοὺς Κακοδικιώτας ἐπρόδωτεν Χριστιανὸς οὔτε ὅτι τοὺς ἐπρόδωκεν ὁ Ἄναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος, ὅτι δὲν ἤκουσα τοιοῦτόν τι ὅτων χρόνων εἶμαι, οὔτε ἡ πενθερά μου Δρακογιάννενα ἡλικίας ὅπου εἶνε ἑκατὸν ὀκτώ πέντε καὶ ἄνω καὶ ὅπου θὰ κάτεχε ἂν ἦτο τέτοιο πρᾶγμα δὲν μοῦ τόπε καὶ χίλιας φορὰς γιὰ αὐτὴν τὴν δουλειὰν ἐκουθεντιάσαμε. Ἄναγνωσθεῖσα εἰς ἐπήκουον τῶν παρευρεθέντων ἐβεβαιώθη.

Ἐνταῦθα προσῆλθεν καὶ ἑτέρα μάρτυς **Αἰκατερίνη Δαμνιανοπούλα** ἐτῶν 60 ἐγεννήθη καὶ κατοικεῖ εἰς τὸ χωρίον Σφακὸς Σελίνου, καταθέτει ὅτι ἄκουσε ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ τὴν πενθεράν της καὶ ἀπὸ ἄλλους νὰ διηγῶνται τὴν σφαγὴν Κακοδικίου Σελίνου ἀλλὰ δὲν ἄκουσε ἀπὸ κανένα οὔτε ὅτι ἐπρόδωκεν τοὺς Κακοδικιανούς Χριστιανὸς οὔτε τοὺς ἐπρόδωκεν ὁ Ἄναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος, ὅστις ὠνοματίσθη δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος διότι μεταβὰς εἰς ξενιτειάν, ἔνεκεν ἐριδος πρὸς ὀθωμανόν, ἐπανῆλθε φέρων μαῦρο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς : γνωρίζω, ὅτι, ὁ Ἄναγνώστης Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος εἶχε γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Παναγιώτου Μπογιατζῆ ἢ Ζερβοῦ τὴν δὲ ἀδελφὴν τῆς γυναικὸς τοῦ Κ. Φούμη εἶχε ὁ Στρατάρχης Ἰωάννης Χάλης.

Ἄναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως βεβαιοῦται.

Ἐνταῦθα ἐθεωρήθη περιττὴ ἡ ἐξέτασις ἄλλων μαρτύρων καίτοι πολλῶν παρευρισκομένων.

Ἐρωτήθησαν οἱ παρευρισκόμενοι ἂν γνωρίζωσι τι ἀντίθε-

τον πρὸς τὰς ἀναγνωσθείσας καταθέσεις τῶν μαρτύρων καὶ ἀπήντησαν ὅτι οὐδὲν ἀντίθετον γνωρίζουσιν.

Ἐφ' ᾧ ὑπεγράφη τὸ παρὸν πρακτικὸν καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων.

Κακοδικί 21 Ἰουλίου 1902.

Οἱ Ὑπαρχηγοὶ Ὀπλαρχηγοὶ τέως πληρεξούσιοι καὶ πρό-
κριτοι Σελίνου καὶ κάτοικοι Κακοδικίου, οἱ κατὰ τὴν
παρούσαν συνάθροισιν παρευρισκόμενοι.

Ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος

Παπᾶ Στυλιανὸς Λουπασάκης Οἰκονόμος

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημ. Συμβουλίου
Μάρκος Ξενάκης

Οἱ Ἐφημέριοι τοῦ Δήμου Καρδάρου

Γεώργιος Τζιάκης Ἱερεὺς

Ι. Στεφανογιαννάκης »

Π. Ι. Ν. Τσισκάκης »

Τὰ Μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου

Ἀναγν. Τσισκάκης

Ἀναγν. Φ. Φραντζεσκάκης

Κωνστ. Ἡλιάκης

Χρῆστος Μανωλακάκης

Νικόλ. Α. Σαρτζέτης

Ὁ Δήμαρχος Καρδάρου

Ἐμμ. Βιτσιλῆς

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ δήμου Καρδάρου

Ἐμμ. Μαθιουδάκης

Οἱ εἰδικοὶ Πάρεδροι Καρδάρου καὶ Κακοδικίου

Ἐμμ. Λουπασάκης Νικόλ. Περάκης

Χρῆστος Φραντζεσκάκης Μιχαὴλ Σταυρουλάκης

Έμ. Φιλαδιτάκης	Χρῆστ. Μανωλακάκης
Έμ. Σολανάκης	Νικ. Δαμιανάκης
Ίάκωβος Μαλεφάκης	Δημόκριτος Περάκης
Φραγκίδς Σαρτζέτης	Ίωάννης Ψαράκης

Οι ἐκ τοῦ δήμου Παλαιοχώρας ὄπλαρχηγοὶ καὶ πρόκριτοι

Κ. Βλοντάκης	Μιχ. Δερμιτζάκης
Γ. Χ' Μακράκης	Ἄρτέμιος Παρουλάκης
Ἄρτ. Ἄρτεμάκης	Δ. Ι. Περάκης
Ε. Χ' Μπουζάκης	Γ. Α. Περάκης
Ι. Πολίρης	Α. Β. Πατσουράκης
Ι. Παχάκης	Γεώρ. Π. Τοράκης
Ι. Πετριτάκης	Γ. Ἄρτεμοστρατάκης
Ἄντ. Θεοδωράκης	Κ. Τοράκης
Γ. Α. Μανουσάκης	Βαρδῆς Ζουρίδης
Α. Α. Μανουσάκης	Ἄνδρέας Ζουρίδης
Μιχ. Μαυριγιαννάκης	Ι. Ν. Περδικάκης
Στυλ. Α. Περάκης	

Οι ἐκ τοῦ δήμου Καμπαροῦ ὄπλαρχηγοὶ καὶ πρόκριτοι

Χ' Έμ. Μαλανδρῆς	Ἄντ. Ε. Θεοδωράκης
Ἄνδρέας Βαλάκης	Χ. Λαμπακάκης
Βαρδῆς Νταουντάκης	Γεώρ. Χ. Ζουριδάκης
Γεώρ. Βαλάκης	Βαρδῆς Βαρδινογιάννης
Ι. Κουμακάκης	Ἐλενθ. Δοξάκης
Γεώρ. Θεοδωράκης	Κωνστ. Μανιατάκης
Ίω. Κομπιτσάκης	Γεώρ. Κανατάκης
Πανάνης Κορκίδης	Νικόλ. Γ. Βαρδουλάκης
Γεώργ. Χειλαδάκης	Α. Ι. Λακκιωτάκης
Ἄντ. Παυλάκης	Θεόδ. Τσιστράκης
Ν. Μ. Θεοδωράκης	

Οι περιεβήντες εκ τοῦ δήμου Καρδάρου

Ἐμμ. Δεδόγας	Μ Ν. Μιχελακάκης
Ἰω. Σταυρουλάκης	Στυλ. Α. Σφίναρωλάκης
Γεωργ. Κ. Ψαράκης	Ἄλεξ. Σφίναρωλάκης
Κυριάκος Γομπάκης	Ἰω. Λιτσαρδάκης
Νικολ. Κ. Γομπάκης	Γεωργ. Σ. Μπενῆς
Χριστόφ. Φραντζεσκάκης	Μάρκος Μιχελάκης
Ν. Γ. Σταυρουλάκης	Ἄρτέμιος Λιτσαρδάκης
Μιχ. Μπουρδάκης	Χρῆστος Γαρίτας
Χ. Α. Γοισκάκης	Στυλ. Καλογεράκης
Γ. Ι. Σταυρουλάκης	Γεωργ. Ἑλλενιτάκης
Ζαχαρ. Καλαϊτζάκης	Ἄνδρ. Ι. Τζουτζουράκης
Θεοδ. Ξενάκης	Ἐμμ Ν. Ἀποστολάκης
Ἐμμ. Γ. Ἀρχοντάκης	Α. Ροδομαγουλάκης
Ἄντ. Καλογεράκης	Νικολ. Κοικουλανάκης
Ἐμμ. Τερεζάκης	Πανάγος Τζουτζουράκης
Μιχ. Σαρτζετάκης	Ε. Μπουλινάκης
Ι. Μαρκουλάκης	Στυλ. Ι. Λιτσαρδάκης
Γ. Α. Καλαϊτζάκης	Γεωργ. Α. Μποτονάκης
Μανώλης Μαρκουλάκης	Ἰω. Ζεβελάκης
Νικολ. Μιχελακάκης	Βασιλ. Ι. Ζεβελάκης
Γεωργ. Μιχελακάκης	Μιχ. Γ. Μαρκουλάκης
Δημ. Μπερτάκης	Νικολ. Α. Σαρτζετάκης
Κωνστ. Κουρμουλάκης	Ἰωσήφ Μποτονάκης
Ἰω. Ε. Δρακάκης	Γ. Κ. Μπουλινάκης
Γεωργ. Κατσιγαράκης	Νικολ. Μαλανδράκης
Κωνστ. Μπερτάκης	Κωνστ. Σφίναρωλάκης
Κυριάκος Α. Σαρτζέτης	Γεωργ. Κουκουτσάκης
Α. Ε. Κατσιγαράκης	Μάρκος Γ. Ἀρχοντάκης
Γεωργ. Ραλάκης	Γ. Α. Ἀρχοντάκης
Ἐμμ. Ι. Δρακάκης	Ἄνδρέας Σαρτζέτης

Κ. Α. Κυριακάκης	Ίω. Γ. Σφίνασουλάκης
Ίω. Α. Μαμιλάκης	Ι. Μ. Μπιτσάκης
Χ' ΄ Έμμ. Μαθιουδάκης	Ι. Σ. Άλιφιέρης
Νικολ. Ζεβελάκης	Π. Ν. Καλαϊτζάκης
Σ. Περκολαράκης	Στυλ. Περράκης
Χ. Ι. Μπολιεράκης	Έμμ. Ήλιάκης
Έμμ. Μ. Μπιτσάκης	Ίω. Γ. Πετράκης
Στυλ. Δ Σφίναρω'άκης	Μιχ. Ν. Κωστάκης
Στυλ. Α. Ροδομαγουλάκης	Βασ. Κ. Καλογεράκης
Γεώργιος Βέκος	Άνν. Καρανάκης
Ίω. Δ. Περάκης	Στυλ. Βακάκης
Κ. Ι. Τσισκάκης	Ήλίας Σταυγιαννουδάκης
Χρ Π. Άρχοντάκης	Νικολ. Π. Κωστάκης
Έμμ. Σαριδάκης	Παναγ. Κωστάκης
Στυλ Σ Λουπασάκης	Έμμ. Φραγκάκης
Μάρκος Τρακάκης	Γεωργ. Ι. Τσιβουράκης
Ι. Ε. Χαλακατεβάκης	Γ. Μ. Σταυγιαννουδάκης
Έμμ. Ι. Καλογρίδης	Άναστ. Σημαντιρᾶς
Δημ. Σφίναρωλάκης	Π. Μανωλακάκης
Γεωργ. Ι. Ζεβελάκης	Γ. Ε. Ψαράκης
Κωνστ. Καλλογεράκης	Έμμ. Χαζουδάκης
Μανουῆσος Μποτανάκης	Έμμ. Τρακάκης
Νικολ. Γ. Περάκης	Μανώλης Χαλακατέβας
Κυριάκος Άποστολάκης	Χ' ΄ Ίω. Τζουτζουράκης
Άντ. Ροδομαγουλάκης	Γ. Ν. Φραγκιουδάκης
Άνδρέας Περάκης	Ν. Γ. Άρχοντάκης
Ε. Α. Φραγκιουδάκης	Κωνστ. Φραγκιουδάκης
Πωλίδς Ψαράκης	Ι. Ε. Βλαχάκης
Έμμ. Ι. Φραντζεσκάκης	Ι. Παρσάκης
Νικολ. Χαριτάκης	Ε. Ζ. Τζιάκης
Άντώνιος Μπενῆς	Ι. Κουρμουλάκης

Ἐμμ. Σταυρουλάκης	Φραγκῖος Σαρτζέτης
Στυλ. Κατσιβελάκης	Χρ. Δ. Κατσουλάκης
Στυλ. Καλαϊτζάκης	Ἐμμ. Ζεβελάκης
Ἰω. Καλλογριδάκης	Μιχαὴλ Μαραγκὸς
Ἐμμ. Μ. Τσισκάκης	Ἄντ. Ι. Καλλογεράκης
Νικολ. Δαμιανάκης	Στυλ. Παναγιωτάκης
Ἰάκωβος Τρακάκης	Γ. Καλλογριδάκης
Μιχ. Γεωργακάκης	Ἐμμ. Λουπασάκης
Στυλ. Μανωλακάκης	Μ. Ζαχαριουδάκης
Ἐμμ. Σφίναρολάκης	Ἄντ. Σ. Παπαδαντώνης
Ἰω. Μανωλακάκης	Ι. Σ. Κατσιβελάκης
Ἰω. Τσιβουράκης	Ν. Καλαϊτζάκης
Ἄντ. Ψαράκης	Γ. Σ. Παπαδαντωνάκης
Ἄντ. Ι. Τρακάκης	Γ. Κ. Τζουτζουράκης
Νικολ. Γρηγοράκης	Γεωργ. Παναγιωτάκης
Θεοδ. Τσισκάκης	Μιχ. Τζουτζουράκης
Γεωργ. Μαθιουδάκης	Ἄντ. Ε. Περάκης
Φράγκος Ἀρχοντάκης	Ε. Σολανάκης
Σταμ. Χαιρετάκης	Ἐμμ. Τζουτζουράκης
Μάρκος Μ. Σαρτζετάκης	Ἰωσήφ Μποτονάκης
Νικολ. Παναγιωτάκης	Χρ. Λουπασάκης
Ἰω. Γ. Ἀρχοντάκης	Ἄνδρέας Καλλογριδης
Κωνστ. Εὐθ. Δεβόγας	Γ. Βαβαγιάκης
Ἰω. Σειστάκης	Ι. Στελιαράκης
Γ. Π. Ἀρχοντάκης	Α. Ι. Μαραγκουδάκης
Μ. Ι. Καλλογριδης	Ἰω. Κ. Ψαράκης
Κ. Ἀρχοντάκης	Στυλ. Α. Πετράκης
Ἄντ. Καλαϊτζάκης	Ἄντ. Κατσιβελάκης
Ἰω. Ι. Περάκης	Μιχ. Α. Πετράκης
Β. Δ. Περάκης	Ἐμμ. Φιλαδιτάκης
Γ. Ε. Σταυρουλάκης	Ἰάκωβος Μαλεφῶς

Ἄνδρέας Σαριδάκης	Ἄντ. Ε. Παπαδαντωνάκης
Α. Μανωλακάκης	Ε. Ι. Μαλεφάκης
Ι. Πετράκης	Ἰω. Φραντζεσκάκης
Ἰω. Α. Μανωλακάκης	Μιχ. Κοκωλάκης
Ἄναγ. Καλαϊτζάκης	Ἐμμ. Χατζουδάκης
Ἄπόστολ. Γεωργιλάκης	Ἐμμ. Α. Καλαϊτζάκης
Μ. Ι. Σταυρουλάκης	Ἰω. Στεφανογιάννης
Ἰω. Βλαχάκης	Ἰω. Ἀλφιέρης
Ἰω. Ντελάκης	Ἰω. Γεωργιλάκης
Κ. Ξυλινάκης	Ἰω. Μ. Καστάνης

Γ'.

Ἐξέτασις μάρτυρος

Ἐν τῇ συνοικίᾳ Σφακῶ Κακοδικίου Σελλίνου σήμερον τὴν 1 Αὐγούστου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεακοσιοστοῦ δευτέρου ἔτους ἐνώπιον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβούλου Ἄναγ. Τσισκάκη καὶ τοῦ Εἰδικοῦ Παρέδρου Σφακοῦ Νικολάου Δαμιανάκη, προσελθίντες ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς χήρας Ζηχαρίου Ζηχαριουδάκη ὅπως ἐρωτήσωμεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆ τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Φούμη καὶ πρῶτον ἐρωτηθεῖσα περὶ τῆς ταυτότητος τῆς εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Δεσποινὴ χήρα Ζαχαρίου Ζαχαριουδάκη** τὸ γένος Δημητροπούλα, εἶμαι ἐτῶν ἐννενήκοντα πολίτις Κρήσσα καὶ Χριστιανὴ Ὀρθόδοξος.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἢ ἤκουσες ποτὲ ἂν ὁ Ἄναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μαυροκούκουλος συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1823.

Ἄπ. Ἐγὼ εἶμαι ἐνεννῆντα χρονῶν δὲν ἄκουσα ποτὲ μὴν ἂν πῆ κανεῖς ὅτι ὁ Μαυροκούκουλος ἔκαμε τέθιο πρᾶγμα, μάλιστα τὴν πρῶτην ὅπου τοὺς ἐσφάζανε ἐκοιμούμουνε μὲν μία Καντίνα καὶ ἄκουγα τὰ μπαλοταῖ; καὶ ἤκουσα ὅτι τοὺς

ἐπρίδωκεν ἓνας Μυροκουλῆς Γλύτσης, ὅπου τὸν ἐσφάζανε καὶ ἐκεῖνο τότε· ἐν εἰξεύρω ὁμως ἀπὸ ποίαν εἰκογένειαν ἦτονε.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἂν ὁ Ἀναγνώστης ἢ Κωνσταντῖνος Φούμης ἢ Μυροκούκουλος ἐζῆσε μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν ;

Ἄπ. Ἐξεύρω καλὰ ὅτι τὸν Ἀναγνώστην Μυροκούκουλον ἐσφάζανε ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἐγλύτωσε μόνον ὁ Ἀναγν. Σπινιώτης, ὁ Κωνστ. Δεβόγας καὶ ὁ Μ. χαλὸς Φούμης ὅπου ἦτον μικρὰ παιδιά.

Ἡ παρούσα κατάθεσις ἀναγνωσθεῖσα μεγαλοφώνως ὑπογράφεται ὡς ἔπεται τῆς μάρτυρος δηλωσάσης ἄγνωιαν γραμμάτων.

Ὁ Δημ. Σύμβουλος

Ὁ Εἰδ. Πάρεδρος

Ἄναγ. Τσισκάκης

Νικ. Δαμιανάκης

Δ'.

Ἐξέτασις Μάρτυρος

Ἐν τῇ συνοικίᾳ Σρακῆ Κακοδικίου Σελίνου σήμερον τὴν 1ην Αὐγούστου τοῦ χιλιοστοῦ ἑνεακοσιοστοῦ ἔτους ἐνώπιον τοῦ Δημ. Συμβούλου Ἄναγ. Τσισκάκη καὶ τοῦ εἰδικοῦ Παρέδρου τοῦ χωρίου Σρακοῦ Νικολάου Δαμιανάκη προσελθόντες ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Μαρίας χήρας Νικολάου Νικολογιαννάκη τὸ γένος Περάκη ὅπως ἐρωτήσωμεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κωνστ. Μ. Φούμη καὶ πρῶτον ἐρωτηθεῖσα περὶ τῆς καυτότητός της εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται **Μαρία Περροπούλα χήρα Νικολ. Νικολογιαννάκη** εἶμαι ἐτῶν 88 πολίτις Κρήσσα καὶ Χριστιανὴ Ὁρθόδοξος.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἢ ἤκουσες ποτὲ ἂν ὁ Κωνσταντῖνος ἢ Ἀναγνώστης Φούμης ἢ Μυροκούκουλος συνετέλεσεν εἰς τὴν σφαγὴν 70 Κακοδικιανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1823 ;

Ἄπ. Ποτέ μου δὲν ἄκουσα ὅτι ὁ Μαυροκούκουλος ἔκαμε τέτρια δουλιὰ γιὰτί ἦτονε καλὸς ἄνθρωπος καὶ δὲν ἐκαταδέχουντονε νὰ κάμη τέθιο πράγμα καὶ ἂν τὸ εἶχε κάμει ἐγὼ θὰ τὸ ἐμάθενα τότε, γιὰτί ἤμουμε ἐννέα (9) χρόνων γότε.

Ἐρ. Γνωρίζεις ἂν ἐζήσε μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν Κακοδικιανῶν ὁ Ἄναγ. Μαυροκούκουλος;

Ἄπ. Γνωρίζω ὅτι ἐσφάζανε καὶ τὸν Μαυροκούκουλον τότε, δὲν ἐγλύττωσε κανεὶς παρὰ ὁ Μιχ. Μαυροκούκουλος ὁ Ἄναγ. Σπινιώτης καὶ ὁ Κωνστ. Δεβόγας ὅπου ἦτανε μικρὰ παιδιὰ.

Ἐρ. Γνωρίζεις πότε ὠνομάσθη ὁ Φύμης Μαυροκούκουλος;

Ἄπ. Πάντοτε ἐνθυμοῦμαι καὶ τὸν ἔλεγαν Μαυροκούκουλον.

Ἐρ. Ἦκουτες ἂν ἄλλος κανεὶς, ἐκτὸς τοῦ Μαυροκούκουλου, ἐπρόδωσε τοὺς Κακοδικιανούς;

Ἄπ. Δὲν ἤκουσα γιὰ κανένα, ἕνας Μαρκουλῆς Γλύτσης ἐπρόδωσε τοὺς Χριστιανούς εἰς τὸν Ὀμαλόν, μὰ οἱ Κακοδικιανοὶ δὲν ἤθελαν καὶ προδοσία.

Ἡ παροῦσα ἐξέτασις τῆς μάρτυρος ἀναγνωσθεῖσα εὐκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως ὑπογράφεται ὡς ἔπεται, τῆς μάρτυρος δηλωτάτης ἄγνοιαν γρμμάτων.

Δημοτικὸς Σύμβουλος

Ὁ Εἰδικὸς Πάρεδρος

Ἄναγ. Ν. Τσιόκᾶκης

Νικόλ. Δαμιανάκης

Ε΄

Ἀγαπητέ μου Κύριε Κωστῆ

Ἔλαβα τὸ γράμμα σου ὅπου μοῦ γράφεις νὰ σοῦ ἀπαντήσω τί γνωρίζω διὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Κακοδικίου τοῦ 1822· γνωρίζω ἀπὸ τὸν μακαρίτην τὸν πατέρα μου, ὅστις ἀπέθανε

εις τὰ 1895 εις ηλικίαν 90 ἐτῶν, ὅτι ὀλίγον διάστημα πρὸ τῆς σφαγῆς εἶχον ἀγγαρεύσει πολλοὺς χριστιανούς ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν μας διὰ νὰ τοὺς βοηθοῦν εις τὴν ἐστρατείαν τοῦ Πρινέ καὶ μὲ αὐτοὺς ἦτον καὶ δύο Τζουτζουράκια καὶ ἅμα ἐπήγαιναν εις Στεφανόπετραν εἶδαν καὶ ἐκακοποίησαν τοὺς ἀγγαρευμένους Χριστιανούς καὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἔφυγαν καὶ ἐγύρῃσαν καὶ ἄρπασαν τὰ ὄπλα καὶ ἔφυγαν εις Πρινέ ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ οὕτω παροργισθέντες οἱ ὀθωμανοὶ καὶ ἤλθον καὶ ἐσφάζαν τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς Τζουτζουράκι-δες εις Κάλαμο, ὁ πατήρ μου ὁμως ἔφυγε καὶ οἱ Τούρκοι ἦτον πάντοτε ἐρεθισμένοι διὰ τὴν φυγὴν τῶν Τζουτζούρων καὶ ἕως καὶ ἡ σφαγὴ νὰ ἐγινε πρόωρος διὰ τῆς αἰτίας ταύτης, ἂν καὶ εἶχαν σκοπὸν νὰ τοὺς σφάζουν.

Καμμία προδοσία δὲν ἐπίστευε ποτὲ πῶς ἐγινε καὶ μάλι-στα διὰ Γλύτση Μαρκουλῆ χωρὶς φαμελιᾶ ὅπου ἔλεγαν ὅτι εἶπε εις Τούρκο Πλεμενιανὸ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ φύγουν οἱ Κακοδικιανοί· ἔλεγε ὅτι δὲν ἐγχεινεν ἀπὸ προδοσία ἀλλὰ ἀπὸ μπουταλωσύνη, ποτὲ δὲν ἄκουσα διὰ τὸν Ἀναγνώστην Φούμην ἢ διὰ ἄλλον τινα νὰ ποθῆ ὅτι ἔκαμε καμμίαν προδοσία καὶ μάλιστα ὅπου καὶ τὸν ἴδιο Μαρκουλῆ ἐσφάζαν τὴν ἴδια ἡμέραν.

Ἐν Κακοδίκι τῆ 14 Αὐγούστου 1902

Ὁ φίλος σας

Χατζῆ Ἰω. Τζουτζουράκης

ΣΤ'.

Ἐν τῆ Ἱερᾷ Γωνίᾳ τὴν 13 Αὐγούστου 1902

Ἀξιότιμε φίλε κ. I. M. Φούμη

Διὰ τῆς ἀπὸ 13 Αὐγούστου ἐπιστολῆς σας μὲ ἐρωτᾶτε τί γνωρίζω περὶ τῆς ἐν Κακοδικίῳ σφαγῆς τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ

τῶν ὀθωμανῶν κατὰ τὸ 1822· διατελῶ ἤδη τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔβδομον περίπου ἔτος· κατόπιν ἤκουον νὰ διηγῶνται ὅτι οἱ Τοῦρκοι τοῦ Σελίνου ἔσφαζαν τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Κακοδικίου, οὐδὲν δὲ περὶ προδοσίας ἢ προτροπῆς τινος ἤκουσα ὅτι ἐγένετο ἡ σφαγὴ αὕτη οὔτε παλαιὰ οὔτε μεταγενεστέρως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἐν ἣ διατέλεσα πολλάκις Πρόεδρος τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως, οὐδὲν τοιοῦτον ἤκουσα οὔτε ἄλλους νὰ ἀναφέρωσι.

Βεβαιωθῆτε δὲ ὅτι ἂν ἐγνώριζόν τι δὲν ἤθελον διαστᾶσαι νὰ σᾶς τὸ εἶπω.

Δέχθητε κτλ.

Ὁ φίλος σας
Παρθένιος Περιίδης

Z'.

**Ἐξέτασις τοῦ Μουσταφᾶ Λατιφάκη
ἢ Τζουγκρίδας**

Ε. — Πόσω χρονῶ σε;

Α. — Ἦντα κατέω πρέπει ἐνενηντα τεσσάρω.

Ε. — Γνωρίζεις γὰρ τὴ σφαγὴ τῶν Κακοδικιανῶν ποῦ γέινε εἰς τὰ 1822, καὶ ποῖος τσί σφαζε;

Α. — Ἄκουσα πῶς οἱ Τοῦρκοι τσί σκοτώσανε.

Ε. — Μὰ δὲν ἄκουσες τοῦ λόγου σου πῶς ἦτονε ἕνας πρόδοτης καὶ τὸν ἐλέγανε Μαυροκούκουλο ποῦ τσί πῆγε τσί Τούρκους;

Α. — Ἔτσι πρᾶμμα δὲν ἄκουσα.

Ἐπειτα ἐξετάζεται ὁ υἱός του ὁ Ρεσίμ Λατιφάκης ὁ ὅποιος καταθέτει ὅτι ἤκουσε τὸ μπαμπᾶ του τὸ Μουσταφᾶ Λατιφάκη νὰ λέγῃ ὅτι:

Οἱ Σεμπρονιώτες Τοῦρκοι ἐκατεβήκανε καὶ ὁ Μαζλούμ.

ἀπὸ τὸν Τραχινιάκο τσὶ πῆγε εἰς τὸ Κακοδίκι.

Ε. — Καὶ γιατί ἐκατεβήκανε οἱ Σεμπρονιῶτες Τοῦρκοι, δὲν ἐμπορούσανε οἱ Καντανιῶτες νὰ τσὶ στοῶσουνε ;

Α. — Τὸ κάμανε ἰναντινάς τοῦ Καούρη ὅπου ἦτονε ὁ πρῶτος τῶν Καντανιωτῶν καὶ τοῦ Σερεμέτη ποῦ ἦτο ὁ δεύτερος, γιατί καὶ ἐκεῖνοι ἐπήγανε εἰς τὸ Σέμπρωνα καὶ σφάζανε τσὶ δικούς τωνε χωρὶς νὰ τσὶ ρωτήζουνε.

Η'.

Παπαζιανὰ 7 Αὐγούστου 1902.

Ἀγαπητέ μοι κ. Κωστῆ Μ. Φούμη

Ἐτωκλειστως σᾶ; στέλνω τὰ δύο πωλητήρια ἔγγραφα καθῶς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν πρὸς τὴν λαλὰ μου Ἑλένην Τσανῆ Φούμη ἀπευθυνομένην παρὰ τοῦ αὐταδέλφου τῆς Νικολάου Τσανῆ Φούμη, εἶχον δὲ καὶ ἑτέρας ἐπιστολάς τοῦ Παπᾶ Μάρκου Τσανῆ Φούμη μετωνομασθέντος, μετὰ τὴν χηρείαν του, «Μαρτιμιανός» καὶ ἔγραφε καὶ αὐτός εἰς τὴν λαλὰ μου Ἑλένην Τσανῆ Φούμην ἀπὸ Κων)πολιν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπου ἐκεῖ ὑπηρετοῦσεν ἐπὶ δέκα ὀκτώ ἔτη, καθῶς ἄκουσαν τὸν ἴδιον νὰ τὸ λέγῃ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς Κρήτην, 1833 ἔτος ὅπου ἐπανῆλθε. Διὰ τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς ἔγραφε στὴν ἀδελφὴν του μὲ χρονολογίαν, δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸν μῆνα, τὸ ἔτος ὅμως ἐνθυμοῦμαι 1831, καὶ τὴν εἰδοποιοῦσε ὅτι ζῆ καὶ θὰ ἔλθῃ εἰς Κρήτην εἰς ὀλίγον καιρόν. Τὸ δὲ ἄλλο ἦτον ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον καὶ μὲ μάρτυρας τοῦ Ἀναγνώστη Δαμήλα ἀπὸ Γρηγοριανὰ, ὅστις ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὴν γεννεαλογίαν τῶν Φούμηδων καθότι ἦτο δασκάλκι τοῦ Μελετίου, ἀφιερωτοῦ τῆς Μοναστηριακῆς περιουσίας, τῆς πλείστης ἐνταῦθα, καὶ ἐκαθάρριζε λεπτομερῶς τὸν κλάδον τῆς οἰκογενείας Φούμηδων. Συνετάχθη τὸ ἔγγραφον

ἐκεῖνο 1872, ἦτο δὲ ὁ Δαμήλας τότε ὑπέργερρος, κατὰ τὸ λέγειν πολλῶν μαρτύρων, ἄνω τῶν 98 ἐτῶν. Τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον ἔγεινε τότε διὰ τὴν ἐν λόγῳ δίκην τῆς κληρονομίας τοῦ ἀποβιώσαντος ἐν Πελοποννήσῳ Φύμη ὅπως μᾶς χρησιμεύσῃ κατόπιν. Ἐγὼ εὐρισκίμην τότε εἰς Ἀθήνας καὶ μοῦ ἔγραψιν εἰς Ἀθήνας οἱ ἄλλοι συγκληρονόμοι νὰ ἐξετάσω διὰ τὸν ἐν Πελοποννήσῳ εὐρισκόμενον Φύμην τί περιουσίαν ἔχει καὶ ἂν ἔχη τέκνα. Πράγματι ἔγραψα διὰ μέσου τοῦ βουλευτοῦ Μανέτα καὶ ἔμαθον. Εἰς τὰ 1874 εἴτε 1875 μὲ ἐπεσκέφθη ὁ ρηθεὶς Φύμης εἰς τὸν οἶκόν μου μετὰ τοῦ Ἀναγνώστου Φύμη ἢ Κωνσταντουδάκη.

Τὰ δύο λοιπὸν ἔγγραφα ἀπωλέσθησαν, δὲν εἰμπορῶ νὰ τὰ εὔρω ἂν καὶ ἀπὸ ἡμέρας καταγείνομαι. Κατὰ τὴν ἀκριβῆ λοιπὸν ὁμολογίαν τοῦ Α. Δαμήλα καὶ ἄλλων, ἡ γενεαλογία τοῦ ἐτέρου κλάδου τῶν Φύμηδων εἶνε ἡ ἐξῆς. Ὁ Μελέτιος εἶχε δύο ἀδελφὰς καλογραίας, ἀδελφὸν ὅστις ἐγέννησε τὸν Τσανῆ Φυμάκη καὶ τὸν Μίξιμον Ἱερομόναχον φονεύσαντα τὸν Μεμενῆν. Ὁ Τσανῆς ἐγέννησε τὸν Μαρτιμιανὸν ἢ Παπᾶ Μάρκον, τὸν Παπᾶ Μιχαήλ καὶ τὴν Ἐλένην καὶ Νικόλαον, εἰς δεῦτερον γάμον τὴν Δεσποινῖά, Ἀργυρῆ καὶ Ἀννέτα τὴν ὁποίαν καὶ ἐτούρκευσαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Μεμενῆ. Ἡ αὐτὴ ὁμολογία ἦτο καὶ τῆς λαλᾶς σου Μαργωτῆς ὅπως τοῦ Δαμήλα.

Δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως καὶ ἀσπασμούς.

Α. Ι. Καλλογρίδης

Θ'.

Ἄριθμὸς 360.

Τὴν δεκάτην ὀγδόην Φεβρουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοιστοῦ τεσσαρχοστοῦ τρίτου ἔτους, ἡμέραν Πέμπτην τῆς

ἐβδομάδος ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου γραφείῳ ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Κωνσταντίνου Πιτάρη, κατοίκου τῆς πόλεως ταύτης, καὶ τῶν μαρτύρων Γεωργίου Λιμπρήτη ἐμπόρου κατοίκου Ἰου καὶ Ἀναστασίου Μιτσοτάκη ἐμπόρου κατοίκου Σύρου, πολιτῶν Ἑλλήνων γνωστῶν μου. Ἐμφανισθέντες ὁ Κορ Νικόλαος Φουμάκης μάγειρος κάτοικος Τήνου, διαμένει προσωρινῶς ἐνταῦθα, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Νικόλαος Χαλακατέβα, γεωργοί, κάτοικοι τοῦ χωρίου Κακοδικίου τῆς Ἐπαρχίας Σελλίνου τῆς Κρήτης διαμένοντες προσωρινῶς ἐνταῦθα, γνωστοὶ μου ἅπαντες ὡμολόγησαν ὡς ἔπεται. Ὁ Κύριος Νικόλαος Φουμάκης, οἰκία αὐτοῦ βουλῇ καὶ ἀμετατρέπτῳ ἀποφάσει, πωλεῖ καὶ ἐπώλησεν ἤδη πρὸς τοὺς ρηθέντας ἀδελφοὺς Ἰωάννη καὶ Νικόλαον Χαλακατέβα τὸ μερίδιόν του εἰς ἓν πέμπτον, ἐκ τῶν πατρομητρικῶν του κτημάτων κειμένων ἀπάντων εἰς τὸ χωρίον Παπαδιανά τῆς Κρήτης καὶ τὸ μερίδιόν του ἐκ τοῦ ἀποβιώσαντος ἀδελφοῦ του Ἱερέως Μαρτιμιανοῦ Φουμάκη τὸ ὅποιον μετέβη εἰς αὐτὸν κληρονομικῶ δικαίωματι, συνιστάμενα δὲ τὰ κτήματα ταῦτα ἀπὸ οἰκίας χωράφια ἀμπέλια ἐλαιόδενδρα καὶ λοιπὰ ἀκίνητα εἰς τὸν διαλειθέντα Νικόλαον Φουμάκη καὶ γνωστὰ ὄντα εἰς τοὺς ἀγοραστάς. Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος κτήματα, εἰς ἓν πέμπτον, καὶ τὸ μερίδιον εἰς τῶν κτημάτων τοῦ ἀποβιώσαντος ἀδελφοῦτου Μαρτιμιανοῦ Φουμάκη, τὴν σήμερον δημοσίως ἐπώλησεν εἰς ἐκποίησιν τελείαν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάτρεπτον ὁ διαληφθεὶς κύριος Νικόλαος Φουμάκης πρὸς τοὺς ἀναφερθέντας ἀδελφοὺς Ἰωάννην καὶ Νικόλαον Χαλακατέβαν ἀγοράζοντας ἐξ ἡμιτείας διὰ δραχμὰς πεντακοσίας ἀριθ. 500 τὰς ὁποίας λαβὼν ἐπὶ χειρὸς ὁ πωλητής, ὡς ὡμολόγησε, παρέδωκεν αὐτὰ πρὸς τοὺς ἀγοραστάς ἐλεύθερα πάσης φιλονεικίας ὑποθήκης μεσεγγυήτως καὶ ἐτέρας οἰατῆποτε ἀπαιτήσεως καὶ ἀπε-

ξενώθη αὐτῶν τοῦ λοιποῦ ὀλοτελῶς αὐτός ὁ πωλητής καί ὀλοσχερῶς κατόχους τοὺς ἀδελφούς Ἰωάννην καί Νικόλαον Χαλακατέβα καί τοὺς κληρονόμους κατέστησε δυναμένους διαθέσαι αὐτὰ ὡς βούλονται κτήματα ὄντα ἰδιά των ἀναφαίρετα, ὑποσχομένου τοῦ πωλητοῦ νὰ ἀποζημιῶι τοὺς ἀγοραστάς ἂν οἱ ἀδελφοί του δὲν ἤθελον τοὺς δεχθῆ ὡς ἀγοραστάς τοῦ μεριδίου του.

Ἐγένετο ἡ παροῦσα πράξις καί ἀναγνωσθεῖσα εὐκρινῶς εἰς ἐπήκοον τῶν ἐνδιαληφθέντων καί τῶν μ.κρτύρων ὑπεγράφη παρ' αὐτῶν καί ἐμοῦ.

Προσκληθέντες ἅπαντες οἱ συμβαλλόμενοι νὰ ὑπογράψωσιν ὡμολόγησαν ἄνοιαν γραμμάτων

Γ. Λυμπρίτης

Ἀναστάσιος Μητδοτάκης

Κωνστ. Πιτάλης

(σύν τῷ πρωτοτύπῳ αὐθημερόν)

Ὁ συμβολαιογράφος

Κωνστ. Πιτάλης

(Τ. Σ.)

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΦΟΥΜΗ

ΚΑΙ

ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπανιᾶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Κρήτης καὶ ἐν τῇ Νήσῳ Τήνῳ, ὡς προείπομεν.

Πλὴν τῆς οἰκογενείας Φούμη, τῆς καταγομένης ἐκ τοῦ χωρίου Παπαδινὰ τοῦ Δήμου Κανδάνου Σελίνου, ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι, φέρουσαι τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐν Πλατανιᾷ καὶ Μαλάζα Κυδωνίας. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897, διεληθὼν ἐκ τοῦ χωρίου Κουρούταις Ἀμαρίου, τοῦ κειμένου παρὰ τοὺς δυτικούς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἰδης, ἐβεβαιώθη παρὰ τῶν κατοίκων αὐτοῦ, ὅτι ὀλόκληρος συνοικία, κατοικουμένη μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ὑπὸ Μουσουλμάνων ἤδη δὲ κατεστραμμένη, ἐκαλεῖτο Φουμιανὰ, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς Φούμηδες. Εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις διατρίψαντας Κρήτας εἶνε ἐπίσης γνωστός ὁ ἐκεῖ ἄλλοτε ἐγκατεστημένος Ρεθύμνιος Φούμης.

Τὸ ἐν τῷ Διοικητηρίῳ Χανίων φυλαττόμενον καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτοῦ ἐμνησθέν, κατὰ τὸ ἔτος 1897, κτηματολόγιον (Τεφτέρι-χακανῆ) τὸ συνταχθέν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς Νήσου, ἀνέφερεν, ἐπίσης, κτηματίας Φούμηδες κατοίκους Λάκκων καὶ Θερίσσου Κυδωνίας. Ἐν Θερίσσῳ Κυδωνίας σώζονται, κοὶ νῦν ἔτι, αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί.

Ἐν μὲν τῷ ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ὑπάρχει

έντετειχισμένη πλάξ περιέχουσα δυσανάγνωστα γράμματα, ἐξ ὧν ἀναγινώσκονται μετὰ δυσκολίας τὰ ἑξῆς :

; ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ ΑΙΩΝΙΑ . . . ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΣΟΥ ΤΗ, ΔΕΗΣΕΙ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ΦΟΥΜΗ ΚΑΙ Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΒΟΥΡΗΣ ΜΕΤΟ ΓΕΩΡΓΗ ΤΟΝ ΥΙΟ ΤΟΥ ΚΑΙ Μ. ΧΑΛΗ ΚΑΙ Λ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΤΟΥ ΕΓΡΑΨΕ.

Ἐν δὲ τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Παναγίας ὑπάρχει, ἐπίσης, πλάξ έντετειχισμένη ἐφ' ἧς ἀναγινώσκονται εὐκρινέστερον.

1613 ΜΑΡΤΙΟΥ 23 ΕΘΕΜΕΛΙΟΘΗ . . . ΕΤΕΛΕΙΟΘΗ Ο ΘΕΟΠΟΙΗΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΔΙΑ ΚΟΠΟ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟ ΤΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ "ΣΑΒΒΑ ΦΟΥΜΗ,, (1)

Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ ἀφ' ἧς εἶνε γνωστόν ἐν Κρήτῃ τὸ ὄνομα Φούμη εἶνε πολλῶ ἀρχαιότερα τῆς χρονολογίας 23 Μαρτίου 1618, ἣν φέρει ἡ ἐν λόγῳ πλάξ τοῦ Ναοῦ τοῦ Θερίσσου.

Ὡς γνωστόν, μεταξύ τῶν οικογενειῶν, αἵτινες ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, μετόκησαν ἐκ Βυζαντίου εἰς Κρήτην κατὰ τὸ ἔτος 1082 ἢ 1091, καταλέγεται καὶ ἡ τῶν Σκορδουλῶν, μεταξύ δὲ τῶν ὀνομάτων τῶν ἀπογόνων ταύτης καταλέγεται καὶ τὸ ὄνομα Φούμη. Περὶ τούτου ὑπάρχουσι πολλαὶ μαρτυραὶ ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὰς μᾶλλον προχείρους.

I

Χειρόγραφον

Ἐν τῇ Ἱερῇ Μονῇ Γωνιάς Κισσάμου σώζεται, καὶ νῦν ἔτι, χειρόγραφον, γραφὲν ἐν ἔτει 1618, ἧτοι τέσσαρα ἔτη μετὰ

(1) Τὴν ἀποστολὴν τῶν ἄνω ἀντιγράφων ὀφείλω εἰς τὴν φιλικὴν φροντίδα τοῦ ἐκ Θερίσσου κ. Δημητρίου Σκυλουδάκη μηχανικοῦ, καὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐφημερίου Θερίσσου ἱερέως Ἐμμ. Ψουνιστάκη, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀντέγραψε ταύτας.

τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς Κυρίας Γωνιᾶς, κατὰ τὴν σημείωσιν αὐτοῦ τοῦ ἀντιγραφέως. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἐξιστορεῖται ἢ εἰς Κρήτην ἐκστρατεία τοῦ Ἰσαακίου, υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μετὰ τῶν 12 εὐγενῶν οἰκογενειῶν, ἀντιγράφεται τὸ Αὐτοκρατορικὸν Χρυσόβουλλον δι' οὗ ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, ἀγγέλλων εἰς τοὺς κατοίκους τὴν ἐν λόγῳ ἀποστολὴν, προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς ὑποταγὴν καὶ ἔπονται τὰ ἐξῆς :

Τὰ ἄνωθεν δώδεκα Ἀρχοντόπουλα, ὅπου ἦλθον εἰς τὴν Κρήτην μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν εἰς τιμὴν καὶ συντροφίαν τοῦ βασιλέως τοῦ υἱοῦ, οἱ ὅποιοι ἔμειναν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐμοίρασέν τους τὸν τόπον αὐτῆς, εἶναι οὗτοι οἱ δώδεκα.

Φωκάδες. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς μονῆς τοῦ Στουδίτου. Ἰωάννης, Λέων, Ἰάκωβος, Ἀνδρέας, Ἀλέξιος, Νικηφόρος, Μιχαὴλ Βάρδας.

Οἱ ἄνωθεν Φωκάδες ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοὺς ἐνδοξωτάτους Βενετούς, ὕστερον, Καλλιέργηδες, διὰ καλὸν ἔργον ὅπου ἔκαμαν οἱ μεταγενέστεροι αὐτῶν Μιχαὴλ Γαβαλάς Ἀλέξιος, ἤγουν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Κρήτην ὅταν ἐπῆγαν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Βενετοὶ ἐδῶκα δ' αὐτοῖς καὶ ἄλλας τιμὰς.

Σκορδίλλιδες. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου. Μαρίνος, Ἰωάννης, Μιχαὴλ, Καπαδῶν, Γεώργιος, Βάρδας, Γαβριὴλ, Μανουὴλ, Κωνσταντῖνος, Νικηφόρος· ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν εἶναι ὅλαι αἱ κάτωθεν γενεαί, ἤγουν: Πάτεροι, Καψοκαλύβαι, Λογγῖνοι, Φαρμηλίγγοι, Λυγνοὶ, Φοινόκαλοι, Μαρζλαράδες, Παπαδόπουλοι, Κοντοὶ, **Φούμιδες**, Λουμπῖνοι, Σεβαστοὶ, Τραχινοὶ, Νομικοὶ, Βασιλόπουλοι, Πεζουλόκαλοι.

Γαβαλάδες. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τῶν Ἀγίων Ἀ-

ποστόλων. Φίλιππος, Ἰωάννης, Γεώργιος, Σήφης, Ἀντώνιος, Μαρίνος.

Καθάτοι. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Φλίππου. Μιθθαῖος, Ἀντώνιος, Θεόδωρος, Ἰωάννης καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς.

Ἀρκολεῖοι. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ. Θωμᾶς, Κώστας, Ἀντώνιος, Βασίλειος, Θεόδωρος, Σπυρίδων, Ἐλευθέριος καὶ Νικόλαος.

Οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Ἀρκολεῖοι διότι ὁ πρῶτός τους ἔκοψεν Λέων τὸν ἀποστάτην διὰ τὴν δούλεψιν καὶ ἀγάπην τοῦ βασιλέως.

Χορτάσιδες. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Μηναῖ. Εὐστράτιος, Μιχαήλ, Γεώργιος, Φώτιος, Παῦλος, Μηναῖ, Κωνσταντῖνος.

Οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Μουσούροι διότι ὁ πρῶτός των ἔμεινεν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ὅταν ἔκοψαν τοὺς Βλάχους.

Βαρούχηδες. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Λεπτής. Κωνσταντῖνος, Πολύκαρπος, Ἰωάννης, Ἀλέξιος καὶ Νικηφόρος.

Μελισδοῖοι. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ. Ἀνδρέας, Δημήτριος, Βασίλειος, Θεόδωρος, Κοσμᾶς, Παντολέων, Ἰωάννης, Δαμιανός, Ρωμανός.

Λυτινοί. Ἐκ τοῦ μέρους τῶν Μουτάρων, Λουκᾶς, Θεόδωρος, Γρηγόριος, Ἀρσένιος, Φίλιππος, Νικόλαος.

Ἀργυρόπουλοι. Ἁγιοστεφανῖτες ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, Νικηφόρος, Ἰωάννης, Στέφανος, Γεώργιος, Νικόλαος, Βασίλειος, Μηναῖ, Νικήτας.

Οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Ἀργυρόπουλοι καὶ Ἁγιοστεφανῖται, διότι ὁ Βασίλειος ὁ Μικεδῶν διὰ τὸ σημεῖον ὅπου εἶδεν ἐτύπωσεν ἓνα ἀετὸν ἀργυρὸν εἰς τὰ

φλάμπουρά του και ὠνομάσθη Ἀργυρόπουλος καὶ ὅταν πάλιν ἐσυγχώρησε τὸν υἱὸν τοῦ [Λέοντος διὰ τὴν συκοφαντίαν τοῦ Σανταβρίνου καὶ ἔχρητάν των βασιλέα τὸν ἐστεφάνωσεν μετὰ τὸν στέφανον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερινῶν καὶ ὠνόμασάν τον Ἀγιοστεφανίτην τὸν Πορφυρογέννητον.

Βλαστοί. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Ἰουλιανῆς. Δημήτριος, Στέφανος, Σίμων, Ἰωάννης, Προκόπιος, Μάρκος, Γεώργιος.

Οἱ ἄνωθεν ὠνομάσθησαν Βλαστοὶ διότι ὁ πρῶτός των ἐνίκησε τὴν Ἑῶσαν.

II

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς «Ἱστορίας τῶν Σφακίων»

ὑπὸ Γρηγορίου Παπαδοπετρακί (Σελ. 39)

«Καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ μνημονεύεται ἐκεῖσε μετοίκησις, ἢ ἡ ἐξ ἀνάγκης καὶ συμφέροντος γενομένη τοῦ ἱππότητος Κωνσταντίνου Σκορδύλη μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἀδελφῶν, Μαρτίνου, Ἰωάννου, Μιχαήλ, Γεωργίου, Βάρδα, Γαβριήλ, Ἐμμανουήλ, Κώστα καὶ Νικηφόρου. Ὁ Κωνσταντῖνος οὗτος, μεθ' ἑτέρων 11 περιγλήπων ἀπεστάλη εἰς Κρήτην παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Β'. τῷ 1182. Εἰς τούτους διενεμήθη ἡ γῆσις ἅπασα, ὅπως διὰ τοῦ γέητρος, τῆς ἐπισημότητος καὶ τοῦ πλοῦτος των κατακρατῶσιν εἰς ἡσυχίαν καὶ ὑποταγὴν τοῖς ἀεὶ ἀνησύχους Κρήτας.

Εἰς τὸν ἱππότην τοῦ ἀγίου Ἰωάννου Κωνσταντῖνον Σκορδύλην, ἀπόγονον τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, ἐδόθη τιμάριον ἢ τῶν Λευκῶν Ὁρέων Χώρα, ὀριζομένη διὰ τῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἄρχεται ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Φραγκοκαστέλ-

λου ν' ἀνέλθη τὸ ἀνατολικὸν ὄρος τοῦ Καλλικράτους, νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῶν ὄρεων τῶν Ἀληκάρτων, νὰ καταβῆ εἰς τὸν ποταμὸν τῶν Ἀποκορώνων καὶ ἐκεῖθεν ἴσα τὸν ποταμὸν ἕως εἰς Φρέ. Ἐκεῖθεν δὲ νὰ ἀνέλθῃ ἴσα τὰ ὄρη ἕως Τριαμμάτη καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς Κρουστογέρακον, καὶ τέλος εἰς τὴν Σούγαν. Αὐτὰ ἦσαν, ἐν συντόμῳ, τὰ πρῶτα ὄρια τοῦ τιμαρίου του, περιλαμβάνοντα καὶ ὅλα τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ποταμοῦ χωρία· ἀλλὰ ἡ σταθερότης αὐτῶν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ· κατόπιν ἔλαβον διαφόρους θέσεις κατὰ τὰς περιστάσεις, ἢ τὰς διανομὰς τῶν κληρονομῶν.

Ἐκ τοῦ βασιλικοῦ τούτου πρίγκηπος παρήχθησαν οἱ ἐπίδοχοι κλάδοι αὐτοῦ οἱ Πάτεροι, οἱ Ψαρομήλιγγες, οἱ Παπαδόπουλοι, οἱ Καψοκαλύβαι, οἱ Λογκῖνοι, οἱ Κυριακόπουλοι, οἱ Κοντοί, οἱ Λιγνοί, οἱ **Φούμδες**, οἱ Σεβαστοί, οἱ Βασιλίπουλοι, οἱ Κομνηνοί, οἱ Τραχυνοί, οἱ Λουμπῖνοι, οἱ Σαρακηννοί ἐπωνομασθέντες, οἱ ὅποιοι ἐτίθεντο Ἀρχηγοὶ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ μεγάλα κατώρθουν διὰ τῶν μαχιμωτάτων κατοίκων τῶν Λευκῶν Ὁρέων καὶ ἄλλων ὄρεινῶν ὁμόρων.

Αἱ γνωσταὶ ἡμῖν σήμερον οἰκογένειαι αἱ καταγόμεναι ἀπὸ τοὺς πρίγκηπας τούτους ἐν Σφακίοις εἰσὶν οἱ τῶν Δασκαλιανῶν ἀπὸ τοὺς Παπαδοπούλους, οἱ τῶν Μοριανῶν ἀπὸ τοὺς Πατέρους, τῶν δὲ Παττακῶν, Βλόχων, Βουρδουμπάδων, Σιριντάνιδων, Στρατήγων καὶ Παπαδιανῶν, ἐξ ἐκείνων καταγωμένων, ἀγνοοῦμεν τοὺς ριζάρχας.

Οὗτοι πληθυνθέντες, σὺν τῷ χρόνῳ, διεκλαδώθησαν καὶ ἀνεμίχθησαν οὐ μόνον ἐν Σφακίοις πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὁμόρους ἐπαρχίας καὶ ἄλλοχοῦ τῆς Κρήτης συνεχωνεύθησαν, πολλὰ τε καὶ μεγάλα κατὰ τῶν τυράννων διαπραξάμενοι.

III

Ζαμπελίου Κρητικοὶ Γάμοι

Ἐκδοσις ἐν Τουρίνῳ 1871 σελίς 105, 106.

Τὰ δώδεκα γένη (ἐκαλοῦντο Ρίζαι, Stirpes, Radici), καθόσον ἐπέξετάθησαν εἰς φυλάς πολυαριθμούς, παρεκταθείσας κυματιδὸν ἕως ἐσχατιῶν τῆς ἐξοχῆς, προσέλαθον χάριν διακρίσεως, προσωνομίας ἰδ αἰτέρας καὶ πολυποικίλια παρωνύμια. Οὕτω, λόγου χάριν, τὸ γενεαλόγιον τοῦ Σκορδύλου παρήγαγε βαθμηδὸν τοὺς Καψοκαλίβας, τοὺς Φοινοκάλεις, τοὺς Σαρακηνούς, τοὺς Πατέρους, τοὺς Λυγνοὺς, τοὺς Ψαρρομηλίγκους, τοὺς Κοντούς, τοὺς Παρδεῶντας, τοὺς Καλυθήτας, τοὺς Καντανολέους, τοὺς Νομικοὺς καὶ ἑτέρους ἔτι, εἴτινες ἂν καὶ συνομολογοῦντες τὸν αὐτὸν προπάτορα, κατῴκουσιν ὅμως εἰς Σφακία, οἱ δὲ εἰς Ἅγιον Βασίλειον, οἱ δὲ εἰς Φραγκοκάστελον, ἄλλοι δὲ πάλιν εἰς Σιτείαν ἢ εἰς τὸν Ἄλμυρον τοῦ Ἀποκορώνου καὶ τὰ λοιπά. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, Φουμησταί, Δημητράκοι, Καμυλάραι, Παπαδάκοι, Σοφισταί, Δάσκαλοι κατήγοντο ἐκ τοῦ γένους τῶν Βλαστῶν, Βράκοι δὲ καὶ Λιβανοὶ καὶ Λαγουδογιῶργαι καὶ Καμαρωμένοι καὶ Ἀγριοθόδωροι ἐγενεαλογοῦντο ὑπὸ τοῦ Μουσουρού.

III

Κωνσταντίνου Ν. Σάθα

(Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα 1867)

Ὁ συγγραφεὺς οὗτος, παρατιθέμενος τὰς μαρτυρίας διαφόρων Βυζαντινῶν καὶ ξένων χρονογράφων περὶ τῆς ἐν ἔτει 1901 ἀνταρσίας ἐν Κρήτῃ καὶ τῆς καταστολῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, διηγεῖται σύναμα ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1865, περιερχόμενος τὴν Ἐπτάνησον, εὔρεν ἐν Ζακύνθῳ, παρὰ τῷ λογίῳ Κ. Ἰω. Βλαστῷ, ἀπόγρα-

φον τοῦ ὑπὸ Μ. Βερνάρδου τοῦ Κρητὸς δημοσιευθέντος χρυσοβούλλου περὶ τῶν ἐκ Βυζαντίου εἰς Κρήτην μεταναστευσάντων 12 ἀρχοντοπούλων, ὅτι ὁ αὐτὸς Βλαστός, ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπογράφου, τῷ ἐπέδειξεν ἐν δύο χειρογράφοις, ἰταλικὴν μετάφρασιν τοῦ αὐτοῦ χρυσοβούλλου· καὶ τοῦ μὲν ἀρχαιότερου, φέροντος τὰς ἐπισήμους ἐπικυρώσεις τῶν κατὰ καιροῦς Ἑνετῶν Διοικητῶν τῆς Κρήτης, ἐξίτηλοι σχεδὸν ἐγένοντο οἱ χαρακτῆρες, τὸ δὲ δεύτερον τοῦ χειρογράφου τούτου, περιέχον ὁμοίως μετάφρασιν τοῦ αὐτοῦ χρυσοβούλλου, ἐπιστημοποιεῖται ὑπὸ τῶν διαφόρων προβλεπτῶν τῆς Ζικύνθου, ἐνθα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης προσέφυγε καὶ ἡ κατέχουσα αὐτὸ οἰκογένεια· ἀπο στόματος δὲ τοῦ Βλαστοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἔνεκεν ἀναφύσεως ποτὲ διενέξεως μεταξὺ τῶν δι' Ἀυτοκρατορικοῦ ὄρωρητῆριον κατασχόντων τὰς ἐν Κρήτη γαίας καὶ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, κατετέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Νήσου τὸ πρωτότυπον, συνοδευθὲν καὶ μετὰ Ἰταλικῆς μεταφράσεως, ἐκ δὲ ταύτης μετήχθη εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν.

Ὁ αὐτὸς Σάθας ἐπάγεται ὅτι καὶ ἱστορικῶς βεβαιοῦται ἡ γνησιότης τῶν ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ, ἀναφέρων τὰς μαρτυρίας τοῦ ἐν ἔτει 1415—16 ἐπισκεφθέντος τὴν Κρήτην Χριστοφόρου τοῦ Βουονδελμοντίου, τοῦ εὐγενοῦς Ἑνετοῦ Ἀνδρέου Κορνηλίου, τοῦ ἐπὶ τῇ βίσει δημοσίων αὐθεντικῶν ἐγγράφων ἐξακριβώσαντος τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἑνετοῦ Γερουσιαστοῦ Βαλιέρου. Πλὴν τοῦ χειρογράφου Ζικύνθου ὁ Σάθας παρατίθησι καὶ τὸ ἐκ τῶν ἀρχείων Κερκύρας ληφθὲν καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Μ. Βερνάρδου.

Μετὰ τὰ κείμενα ταῦτα τοῦ Χρυσοβούλλου, τὰ ὅποια διαφέρουσιν ἐν τισιν, ὡς παραμορφωθέντα ὑπὸ τῶν διαφόρων μεταφραστῶν, παρατίθησιν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς σημειώματα μεταγενεστέρας χρονολογίας ἐν οἷς παρατηροῦνται ἐπίσης

διαφορὰ τῶν κειμένων. Τὰ σημειώματα ταῦτα ἀφορῶσιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καταγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν λόγῳ δῶδεκα εὐγενῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὀνομάτων τούτων παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἡλίου φεινότερον καταδεῖκνυται ἢ παχὴλὴ ἀμάθεια τῶν μεταφραστῶν τῶν χρυσοβούλλων, ἕνεκεν τῆς ὁποίας πολλὰ τῶν ὀνομάτων διεστράφησαν καὶ παρεμορφώθησαν.

V

Πραγματεία περὶ τῆς Οἰκογενείας Βαρούχα

Ἰπὸ τὸν τίτλον «Οἰκογένεια Βαρούχα» ὁ γνωστὸς ἐν Ἀθήναις κατοικῶν καὶ ἐκεῖ ἀποβιώσας φαρμακοποιὸς Βαρούχας ἐξέδωτο, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, συλλογὴν τῶν εἰς τὴν οἰκογένειαν Βαρούχα, μίαν τῶν 12 εἰρημένων οἰκογενειῶν, ἀφορώντων ἐγγράφων. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ 96 τεμαχίων, ὧν τὰ πρωτότυπα κατετέθησαν, κατὰ διαφόρους καιροὺς, ὑπὸ μελῶν τῆς οἰκογενείας Βαρούχα εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Κεφαλληνίας, ὅθεν ἐξήχθησαν ἀκριβῆ αὐτῶν ἀντίγραφα.

Μεταξὺ τῶν ἀντιγράφων τούτων δημοσιεύεται καὶ τὸ μνησθὲν ἤδη Χρυσόβουλλον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Παραβαλόντες τὸ ἀντίγραφον τοῦ Χρυσοβούλλου τούτου πρὸς τὰ τῆς Κερκύρας καὶ Ζακύνθου εὔρομεν αὐτὸ κατ' οὐσίαν μὲν ὅμοιον, διάφορον δὲ κατὰ τὴν ὑφὴν τῆς γλώσσης καὶ τινὰς φράσεις. Προκειμένου νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῶν τριῶν τούτων ἀντιγράφων, ἐπροτιμήσαμεν τὸ τῆς Κεφαλληνίας, ὅπερ καὶ παραθέτομεν ἀμέσως κατωτέρω. Μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν 12 οἰκογενειῶν καὶ ἕτερος τῶν ἀπογόνων αὐτῶν ἐν εἰς ἀπαντᾶ καὶ τὸ ὄνομα **Φούμη**, ὡς κλάδου τῆς οἰκογενείας **Σκορφυλλῶν**.

Αὐτοκρατορικὸν χρυσόβουλον

Ἄλξιός ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Κομνηνός. Ἀτελευτήτω καὶ ἀπείρω ἐλέφ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς Παναγίας Παρθένου Μητρὸς Αὐτοῦ, καὶ τοῦ Ζωοποιοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐγὼ ὁ ἰσχυρὸς ἐπὶ τῆς γῆς Βασιλεὺς ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης, τῆς περικλεοῦς Κωνσταντινουπόλεως, Κύριος πασῶν τῶν πόλεων τῶν παρὰ Θεοῦ διαφυλαττομένων καὶ προασπιζομένων, Πατῆρ καὶ Ἀρχηγὸς τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν τιμώντων καὶ πιστευόντων εἰς τὴν προσκλητητὴν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα τῶν ὁμολογούντων ἓνα Τρισυπόστατον Θεόν, τῶν διατηρούντων καὶ σεβομένων τὰ δόγματα τῆς Ἁγίας Οἰκουμένης Πρώτης Συνόδου, τῆς Συγκληθείσης ἐνεργείᾳ τῶν Ἁγιωτάτων ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ Βασιλέων ἡμῶν καὶ Ἰσαποσιδῶν Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῇ Ἁγίων Συνόδων, Ἄλξιός ὁ Κομνηνός, ἐπωνομαζόμενος Πορφυρογέννητος, Βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ νόμιμος διάδοχος τῶν μακαρίων Βασιλέων τοῦ Ἰορδάνου τῆς Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Φρυγίας, Ἀσίας Μεσοποταμίας, καὶ πέραν τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῶν νήσων τῆς Βρεττανίας τῆς Εὐρώπης, πάσης τῆς Ἀρμενίας, Κυλικίας, Ἑλλάδος καὶ πάσης τῆς Οἰκουμένης ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν καὶ ἀπὸ μεσημβρίας μέχρις ἄρκτου, συντηρητῆς τοῦ ἁγιωτάτου Τάφου τοῦ Σωτῆρος Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἁγίων Τόπων, προστάτης δὲ τῶν πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ Ὑπέρμαχος κατὰ τῶν πολεμίων τῆς Ἁγίας καὶ Ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως.

Γράφω πρὸς ὑμᾶς, Λχὲ κάτοικε τῆς Ἡμετέρας Νήσου Κρήτης, στίτινες ὡς ἄφρονες καὶ ἄθλιοι, ἐξ ἰδίας ἡμῶν προαι-

ρέσεως γίνεσθε ἀποστάται καθῶς οἱ πρόγονοι ὑμῶν οἱ κάτοικοι τῆς αὐτῆς νήσου οὐς ἀποστατήσαντας τῆς Ἡμετέρας Κυριαρχίας κατέστρεψεν ὁ Ἰσχυρότατος Στρατηγὸς Βελισσάριος ὁ ἀποσταλεις κατ' αὐτῶν παρὰ τοῦ Ἡμετέρου Προκατόχου Ἀγιωτάτου Βασιλέως Βασιλείου Πορφυρογεννήτου, εἶτα δὲ ὁ ἰσχυρότατος καὶ εὐσταθέστατος ἐν πολέμοις Βάρδας ὁ Θαλασσινὸς Πατρίκιος (εὐγενής) καὶ τοποτηρητῆς τοῦ Ἡμετέρου Ὀρθοδόξου Ρωμαίου Βασιλέως Ἀργυροπούλου, ἕνεκα τῆς παραβάσεως καὶ ἀποστασίας αὐτῶν, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς τανῦν πράττετε ἀπειθῶντες εἰς τὴν Ἡμετέραν Αὐτοκρατορίαν, τὴν Κυρίαρχον τῆς ἡμετέρας νήσου Κρήτης, καὶ μὴ πληρώσαντες τοὺς φόρους καὶ τὰ βασιλικὰ δικαιώματα, καὶ μὴ ὑποδεχθέντες τοὺς παρ' Ἡμῶν ἀποσταλέντας Ἀντιπροσώπους καὶ δὴ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ πολλῆς κααφρονήσεως ἀποπέμψαντες αὐτοὺς. Διὸ ἐν Συνοδικῇ συμβουλίᾳ τῶν Ἡμετέρων Ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιεπιτοκόπων, ὁμοφρονούσης καὶ ἀπάσης τῆς Γερουσιαστικῆς Τάξεως, ἀπεφασίσθη ἡ παντελής καταστροφή ὑμῶν πάντων τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ παίδων καὶ πάσης τῆς περιουσίας ὑμῶν. Ἀποστέλλομεν δὲ πρὸς τοῦτο μικρόν τι μέρος τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἡμῶν δυνάμεων τουτέστι ναῦς τριήρεις ἑκατὸν καὶ κυρίως τὴν Βασιλικὴν τριήρη δι' ἧς ἀποστέλλω ὦς Βασιλέα καὶ τοποτηρητὴν μου, εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον τὸν περιληγμένον μου υἱὸν Ἰσαάκιον μετὰ τῶν παρόντων δώδεκα εὐγενῶν Γερουσιαστῶν τῆς Ἡμετέρας Αὐτοκρατορίας μὲ τελικὸν σκοπὸν καὶ μὲ ἀπόφασιν ἐξολοθρεύσεως διὰ πολέμου, διότι διὰ τηλικαύτης δυνάμεως, ἣν οὐδὲ οἱ πρόγονοι ὑμῶν οὐδὲ ὑμεῖς αὐτοὶ εἶδατε ποτὲ οὐδὲ ἠκούσατε, θέλουσιν ἐξαφανίσει πάντας ὑμᾶς, ὅπως τιμωρηθῆτε διὰ σκληροῦ θανάτου, καὶ παντελοῦς καταστροφῆς, ἐπειδὴ μόνον ἰδικόν σας εἶνε τὸ πταῖσμα ἕνεκα τῆς ἀ-

περισκέπτου ὑμῶν ἐπαναστάσεως. Περὶ πάντων δὲ τούτων
σᾶς ἐπιπλήττω, διότι, ἐὰν μὲν κατὰ τὴν ἄφιξιν των εἰς πᾶν
ἄκρον τῆς νήσου ὑποταχθῆτε, ἀμέσως θέλετε λάβει μικράν
τινα συγχώρησιν, ἐὰν ὅμως ἄλλην τηρήσῃτε διαγωγὴν θέλε-
ται καταστραφεῖ ἐντελῶς.

Ἐν ἔτει 1182 Ἰνδικτιῶν XI. Ἐν Κωνσταντινουπόλει.
Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς καὶ ὁ φίλτατός μου υἱὸς καὶ
τοποτηρητὴς Ἰτακίος μετὰ τῶν ὑπογεγραμμένων ἀγαπη-
τῶν Ἡμῶν Εὐπατριδῶν.

Ἰωάννης Φωκᾶς, Ἀνδρέας Μελισσινός, Κωνσταντῖνος Βα-
ρούχας, Δημήτριος Βλαστός, Φίλιππος Γαβαλάς, Εὐστάθιος
Χορτάσης, Θωμᾶς Ἀρχόλεος, Μιχαῖλος Καφάτης, Μαρ-
νός Σκορδύλης, Λουκᾶς Λιθινός, Λέων Μουσαῦρος, Νικηφόρος
Ἀργυρόπουλος ἐπίλ. Ἀγιοστεφανίτης.

† Θ: α: ρ: υ: πρ: † φ: ξ: Η: δ: ξ: † ρ: σ: ε: Η: † †
B: T: Λ: γ: ν: † κ: μ: 7'. H.

VI

Ἡ οἰκογενειακὴ παράδοσις

Ἐκ πληροφοριῶν, αἱ κατέχει ἐκ παραδόσεως τῶν μελῶν
αὐτῆς ἢ ἐκ τοῦ χωρίου Παπαδιανὰ Σελίνου οἰκογένεια Φούμη
ἐπιθεβαιούται ὅτι αὕτη κατάγεται ἐκ τῆς οἰκογενείας Σκορ-
δύλων. Ἐν τῷ ἐλαιοτριβεῖω τοῦ Δασκάλου Κωνσταντῆ Φού-
μη, γεννάρχου τῶν προειρημένων τεσσάρων οἰκογενειῶν, ὑπῆρ-
χε μέγας ἐλαῖνος ττύλος ἐφ' οὗ εἶχε χαραχθῆ τὸ ὄνομα «Σκορ-
δύλης», ὅπερ καὶ ἐθεωρεῖτο ἀρχαῖον οἰκογενειακὸν ὄνομα.

3.3

18.7

1/4

